

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra anglistiky a amerikanistiky

**ÚVODNÍK A *EDITORIAL* V ČESKÉ A ANGLICKÉ
STYLOVÉ NORMĚ S DŮRAZEM NA
PROBLEMATIKU PŘEKLADU**

***ÚVODNÍK* AND EDITORIAL IN CZECH AND
ENGLISH STYLISTIC NORM WITH EMPHASIS ON
THE TRANSLATION**

(bakalářská práce)

Autor: Barbora Hrabalová

Obor: Anglická filologie – Žurnalistika

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Zehnalová, Ph.D.

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci dne 25. dubna 2011

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Jitce Zehnalové, Ph.D. za odborné vedení této bakalářské práce a poskytnutí mnoha užitečných rad a zdrojů informací.

ÚVOD.....	5
1. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1.1 Stylová norma v česky psaných žurnalistických textech.....	8
1.1.1 Publicistika v užším smyslu.....	9
1.1.2 Úvodník a editorial v české stylistice.....	10
1.2 Stylová norma v anglicky psaných žurnalistických textech	13
1.2.1 Tradiční pojetí podle Galperina.....	13
1.2.2 Tradiční pojetí podle Crystala a Davyho	15
1.2.3 Moderní pojetí	16
1.2.4 <i>Editorial</i> v anglické stylistice.....	17
1.3 Překlad publicistického stylu	18
1.3.1 Role překladatele.....	19
1.4 Metodika praktické části	20
1.4.1 Stylistická analýza.....	20
1.4.2 Překladatelská analýza	21
2 PRAKTICKÁ ČÁST	22
2.1 Stylistická analýza	22
Příklad č. 1	22
Příklad č. 2	26
Příklad č. 3	28
Příklad č. 4	31
Příklad č. 5	34
Příklad č. 6	36
2.2 Překladová analýza	38
ZÁVĚR.....	50
SUMMARY.....	52
ANOTACE	54
POUŽITÁ LITERATURA	55
PŘÍLOHY	57

ÚVOD

Překlad žurnalistických textů je stále aktuálnější tématikou vzhledem k rozvoji interjazykové komunikace v této oblasti, která plynule navazuje na všeobecnou přístupnost internetu a zájem příjemců o přesné a původní informace ze zahraničí. Vzhledem ke specifické povaze mediální produkce je i překlad ovlivněn důrazem na přesný převod informací, ale zároveň i funkce textů, a to v co nejkratším časovém úseku, jelikož mezi signifikantními požadavky pro tuto skupinu textů není pouze informativnost, ale především aktuálnost témat.

Tato práce se zaměřuje na definici a později také na překlad konkrétního žánru úvodníku (či editoriale, viz. dále) v českém diskurzu a žánru *editorial* v anglickém diskurzu. K těmto bude práce přistupovat nejprve teoreticky pomocí rešerše a shrnutí již publikované literatury, která na problematiku nahlíží převážně ze stylistického hlediska. Poté bude téma podrobena teoretickému přístupu z translátologického hlediska s exkurzem do překladu publicistického stylu a následně konkrétně do překladu žánru editoriale.

Publicistický styl je „nesmírně různorodý a při bouřlivém vývoji hromadných sdělovacích prostředků nelze hranice mezi jednotlivými žánry ani nijak zřetelně definovat – dochází stále k přesunům a interferencím“ (Knittlová, 2010, s. 189). Vzhledem k tomuto faktu a rozdílné terminologii probíraných diskurzů je třeba zmínit různé přístupy k tvoření stylistické hierarchie a také zdůraznit určitou ambivalenci pojmů úvodník a editoriale v českém mediálním prostředí.

Tato skupina žánrů, které jsou ve své podstatě názorovými texty, je zaměřena na splnění dvou funkcí, z nichž „první je persvazivní, kdy je příjemci zřetelně prezentován názor s cílem, aby se s ním na základě uvedených názorů ztotožnil. Na přesvědčení navazuje získávací funkce, většinou přímo v textu vyjádřená, cílem je pohnout příjemce k určitému typu jednání ve smyslu prezentovaného názoru“ (Jílek 2009, s. 90).

Po teoretickém vymezení budou vybrány konkrétní příklady diskutovaných žánrů, které budou podrobeny stylistické analýze inspirované přístupem teoretiků anglické stylové normy Crystala a Davyho. Jelikož „ve stylistice vycházíme přednostně z formulace explicitní, co autor výslovně řekl, co z bohaté a složité skutečnosti vybral jako důležité a potřebné pro daný úkol dělení a čeho se dotkl jen náznakem“ (Bečka 1999, s. 51) Kromě snáze zařaditelných typů jazykových prostředků z lexikálně-sémantické či syntaktické

úrovně se tedy zaměříme i na méně uchopitelné aspekty, kterými jsou například implicitní odkazy ke kontextu nebo využitá ironie, protože „adresát si doplňuje, co není výslovně řečeno, po svém, není tedy stoprocentně zajištěno, zda tak učinil správně, v duchu autorově. Je však přitom aktivní, objevuje to, co mu autor třeba jen naznačil.“ (51) Po zvážení byly jako vzorové vybrány pro texty týdeníku Reflex a deníku Guardian, jenž reprezentují žánr úvodníku a editoriale v českém prostředí a *editorial* v anglickém.

Vzhledem k širšímu záběru tématu nebudou jednotlivé aspekty analýzy probírány do nejhlubších detailů, představen bude spíše koncept pro další možný výzkum, jelikož tato oblast slibuje velmi přínosná zjištění pro teorii žánru i žurnalistickou praxi vzhledem k používané míře expresivity, vyváženosti či nevyváženosti, subjektivity a dalších strategií působení na příjemce. Z tohoto pohledu jsou velmi perspektivní pro širší zkoumání každé z použitých úrovní analýzy.

Dalším praktickým úsekem bude rozbor překladu textu z deníku *The Independent*, který byl v české verzi publikován na serveru Presseurop.eu, a na němž budou prezentovány konkrétní příklady aspektů problematiky nastíněné v teoretické části. Překlad dostupný na internetovém médiu byl zvolen záměrně, jelikož přepokládáme pravdivost premisy, že internetová produkce vyžaduje ze všech ostatních typů médií nejvyšší míru aktuálnosti, tudíž je zesílen požadavek na rychlost překladu, která ovlivňuje jeho kvalitu. Právě toto se budeme snažit dokázat v praktické části na vzorovém přeloženém textu.

Tato práce si klade následující cíle: V první fázi teoreticky vymezit podobu a zařazení úvodníku (či editoriale) v českém mediálním prostředí a útvaru *editorial* v anglickém mediálním prostředí. Dále zmínit problematiku překladu publicistického stylu a konkrétního žánru z hlediska jeho specifických znaků. Praktická část by pak měla teoretické pozadí potvrdit rozbořením jednotlivých ukávek žánru a v překladatelské analýze upozornit na problematické úseky. Z teoretické i praktické části později bude vyvozen závěr, který by měl potvrdit předložený teoretický základ. Pokud k tomuto nedojde, budou vysvětleny předpokládané příčiny rozdílnosti teorie a praxe. Na základě praktické překladatelské analýzy budou prezentovány příčiny vzniku konfliktu mezi výchozím a cílovým textem.

Nebude-li uvedeno jinak, veškeré překlady citací z anglicky psaných zdrojů budou provedeny autorem této práce.

Text je primárně zamýšlen pro rodilé mluvčí českého jazyka se zájmem o poznání diskutovaného žánru v odlišném diskurzu a zároveň o prozkoumání problematiky jeho překladu.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Stylová norma v česky psaných žurnalistických textech

Jílek (2009) definuje pojem stylová norma pomocí příbuzného termínu stylová kompetence, což je: „znalost stylových hodnot jazykových prostředků všech rovin jazyka, ovšem i prostředků nejazykových dále pak schopnost jejich uvědomělého výběru a optimálního použití, organizace.“ (s. 34)

Obsah stylových norem je podle něj tvořen pravidly výběru a organizace těchto prostředků. Základem identifikace těchto norem jsou shodné znaky textů a ustálené zvyklosti, které jsou obecně užívané a jsou považovány za závazné. (Jílek 2009, s. 37)

K vytvoření užší hierarchie se využívá základní rozdělení na dva styly. Styl sdělovací může být dále rozdělen na funkční styl prostě sdělovací, odborný, administrativní a publicistický. Druhý, esteticky sdělný styl, je rozlišen na prózu, poezii a drama. Stranou stojí styl esejistický, který je průnikem odborného a uměleckého, ale v některých případech také publicistického stylu.

Protože se práce zaměřuje na porovnání konkrétních žánrů, bude dále specifikován pouze jeden styl, a to publicistický, pod který spadají vybrané žurnalistické útvary, tedy editorial a úvodník, spadají.

Bečka (1999) tvrdí, že je publicistickým můžeme označit styl „sledující úkol informovat a formovat čtenáře, je zaměřen na působení intelektuální (především ve složce informativní), ale druzí se k němu i působení na vůli (ve složce formativní, totiž výchovné a apelové), někdy i na kombinaci s působením na cit.“ (s. 9)

Publicistický styl se poté dělí na tři dílčí, jak uvádí většina autorů, například i Knittlová (2010):

1. Zdravodajský, informativní, žurnalistický
2. Publicistický (v užším slova smyslu) – analytický
3. Literární – beletristický (s. 190)

Jílek (2009) užívá obdobné rozdělení, tedy na zpravodajský, publicistický v užším smyslu a beletristický.

Zařazení úvodníku (či editoriału) jako žánru se u jednotlivých autorů neliší, patří do publicistiky v užším smyslu, která bude v následující části definována.

1.1.1 Publicistika v užším smyslu¹

Jak již bylo řečeno, jako publicistika v užším smyslu slova se označuje dílčí styl publicistického funkčního stylu. Podle Osvaldové a kolektivu (2007) je tato oblast „činnost spojená se stanoviskem, objasňující události, situaci nebo myšlenky. . . Na rozdíl od zpravodajství, kde se uplatňují především fakta, publicistika kromě informací obsahuje názor, hodnocení a subjektivní přístup, zahrnuje pojmy, soudy, postoje. . . výsledkem je poznání a eventuálně přesvědčení a získání recipienta.“

Na rozdíl od zpravodajství, které se vyznačuje snahou o vyrovnanost informací, neutrálnost a absenci jakéhokoliv projevu osobnosti autora, je publicistika v užším smyslu založena především na osobitosti a individuálním přístupu k tvorbě komunikátu. Právě v tomto odvětví publicistického stylu se často vypracovávají novináři s výrazným a jednoznačně určitelným osobním stylem psaní, jako například Karel Hvižd'ala, Petruška Šustrová, Ivan Hamšík, Petr Holec, Erik Tabery nebo Jiří X. Doležal a další. Individuální styl posledního zmíněného je některými recipienty v českém mediálním prostředí považován za kontroverzní, nicméně právě ten jej řadí mezi významné tváře publicistiky v užším smyslu.

Žánry této oblasti plní kromě funkce informativní zároveň i funkci persvazivní, získávací, zábavní či estetickou. Vzhledem k jejímu důrazu na osobní vklad autora není na publicistiku v užším smyslu kladen nárok tak vysoké míry neutrality a vyváženosti jako na zpravodajství. Tento fakt logicky vychází z premisy, že pokud je v článku obsažen

1 Například Minářová (2011) uvádí označení publicistický styl analytický, v definici se shoduje s Osvaldovou a kol. a Jílkem. Pro potřeby práce budeme pro tuto oblast nadále používat pojem publicistika v užším smyslu.

subjektivní pohled autora či redakce, ztrácí se objektivita a nelze považovat daný text za neutrální.

V lexikální i stylistické rovině je významně bohatší než zpravodajská oblast, je tolerováno a v některých případech dokonce vyžadováno užívat aktualizačních prostředků, mezi něž patří obraznosti, figury a tropy, ale také řečnické otázky, odpovědi a další typy expresivity. (Jílek 2009, s. 82)

Krom úvodníku a editoriale, kterými se zabývá tato práce patří mezi žánry publicistiky v užším smyslu také analýza, úvaha, polemika, recenze, kritika, poznámka, komentář, anketa a publicistické interview. (Jílek 2009, s. 89-96)

1.1.2 Úvodník a editoriale v české stylistice

V českém kontextu se rozdílné pojmy editoriale a úvodník odlišují na teoretické úrovni, na praktické jsou ovšem často zaměňovány. O tomto rozporu pojednává Jílek (2009):

V redakcích periodik bývá neterminologicky (na úrovni professionalism) užíváno označení úvodník, přičemž je míněn úvodní, základní text vydání, který je umístěn v horní polovině titulní strany a většinou pokračuje na vnitřních stranách, případně na něj navazuje textový komplex. Za úvodník bývají také považovány editoriale.“ (s. 90)

Důvodem této terminologické odchylky v případě úvodníku a editoriale je dle mého názoru to, že na praktické úrovni reprezentované redakcemi jednotlivých periodik je potřeba vytvoření stálé rubriky s označením Úvodník či Editoriale pro lepší orientaci čtenáře. Text v této rubrice mívá podobu editoriale, úvodníku, komentáře nebo fejetonu (také v anglicky psaných *editorialech*, viz. dále) a název tedy mnohdy nekoresponduje s žánrovým zařazením. Tato situace vzniká z důvodu zachování stálé formy, která se střetává s nutností aktualizace a jisté míry variace na úrovni textu a témat, která je třeba k udržení atraktivity pro čtenáře.

Kolektiv Osvaldové a Halady (2007) ve své Praktické encyklopedii staví editoriale jako ekvivalent úvodníku, později ale definici rozděluje následovně:

Úvodník, též editorial. . . - druh článku zaujímavý zásadní (někdy morální) stanovisko listu, vedení redakce nebo vydavatele. . . Úvodník vychází z faktů, která už jsou známa a zpracována ve zpravodajství, známé informace však dále vysvětluje a doplňuje o stanovisko se snahou ovlivnit čtenáře. . . Se změnami v české společnosti v žurnalistice po roce 1989 se přestává úvodník ve většině deníků objevovat vůbec, v časopisech jeho místo přebírá tzv. editorial – v ich formě psaná promluva šéfredaktora či editora ke čtenářům s informacemi o obsahu čísla, misící prvky úvodníku, komentáře, ale také otevřeného dopisu (s. 223).

Dle této definice bylo možné za tradiční český příklad editoriale označit úvodní rubriku týdeníku Reflex do roku 2011 s názvem Editorial, ve které se šéfredaktor (popřípadě zástupce šéfredaktora) formou komentáře a otevřeného dopisu obracel ke čtenářům s (většinou) aktuálním tématem. Předložil ho subjektivně, s vlastním názorem, často i s morálním apelem a zároveň implicitně nebo explicitně naznačil, co má čtenář očekávat v obsahu čísla. Jistá formální změna nastala po odchodu šéfredaktora Pavla Šafra, jehož nástupce Ivan Hamšík (případně jeho zástupce Jaroslav Plesl) své komunikáty prezentoval v přejmenované rubrice Úvodník. Změna byla tedy pouze v názvu rubriky, nikoliv však v žánru, který stále kolísá mezi čistým úvodníkem, editorialem, komentářem a fejetonem.

Právě Reflex svou formou mnohdy osobně laděných úvodníků odporuje definici Karla Štorkána (1980), který tvrdí, že „úvodník více než ostatní materiály má vypovídat o stanovisku redakce, respektive vydávající organizace, vyjadřovat nikoliv individuální, ale kolektivní postoj.“ (s. 69)

Knittlová (2010) úvodník porovnání s editorialem v českém prostředí nesrovnává, pouze ho přirovnává na úroveň anglického žánru *editorial*, který „má něco z našeho úvodníku, něco z komentáře, fejetonu i skeče“ (s. 193)

Tato práce bude nadále v případech zmiňovaných žánrů používat definice Jílka (2009), podle kterého je **úvodník** „typem úvahového textu, typickou sférou výskytu jeho politické či široce společenské varianty jsou angažovaná, zejména politická periodika.“ (s. 90)

Autor úvodníku většinou pojednává o aktuálním, společensky významném tématu, ke kterému vyjadřuje svůj postoj (případně postoj redakce), stejně jako jistou míru persvaze a získávání.

Argumentace se předpokládá věcná, předmět sdělení by měl být zařazen do širších souvislostí. Zejména politické úvodníky však mají aktualizovanou podobu, která užívá obrazného, patetického vyjadřování, nevěcné argumentace. Výsledné texty jsou čtivé, působivé a umožňují snazší naplnění funkce než texty nociální, obsahově nasycené fakty se složitou argumentací (Jílek 2009, s. 90).

Jílek (2009) uvádí, že úvodník je založen na postupu úvahovém a postup vyprávěcí je nežádoucí, v praxi se ale i s tímto postupem může čtenář běžně setkat. (s. 90).

Významnými faktory jsou u úvodníku také autor a umístění v rámci periodika. Jílek (2009) uvádí, že „autory bývají šéfredaktoři, významní publicisté, případně je za autora označena redakce. Zásadní úvodníky jsou umístovány na titulní straně, a to v levém horním sloupci nebo zabírají celou horní polovinu strany“. (s. 90)

Jak bylo řečeno výše, stejně jako úvodník je v českém prostředí terminologicky ambivalentní i pojem **editorial**, který je rozdílně vykládán pokud jde o teoretické žánrové zařazení nebo praktické označení v konkrétním periodiku. Žánr, jenž je často zaměňován s úvodníkem, byl původně označován jako úvodní slovo a Jílek (2009) jej definuje takto:

Základní podoba editoriale je ta, v níž se zástupci redakce obracejí ke svým čtenářům v redakčních záležitostech nebo v souvislosti s obsahem listu. Výjimečně se s tímto typem sdělení lze setkat i v denním tisku (s. 94).

Klasické označování rubriky Editorial je tedy v mnoha případech chybné, jelikož tato funkce v nich bývá naplněna pouze částečně nebo zcela chybí. Žánr se v těchto textech ubírá spíše k definici úvodníku. Zmíněná základní podoba se podle Jílka (2009) postupem času rozšířila do několika variant. První z nich je text, který slouží jako průvodce obsahem čísla. Dále může být úvahou na aktuální téma. V některých periodikách lze objevit editorial jako úvodní slovo veřejně známé osobnosti. Poslední formou je editorial v podobě zkušeností nebo příběhů ze života. (s. 94)

1.2 Stylová norma v anglicky psaných žurnalistických textech

1.2.1 Tradiční pojetí podle Galperina

Anglický literární jazyk se vyvinul do množství stylů snadno odlišitelných jeden od druhého. Jsou homogenní a objevují se v několika variantách, které se v určitém bodě podobají, nebo lépe řečeno jsou součástí neměnného, tzn. abstraktního ideálního systému² (Galperin 1971, s. 254).

Co se týče aspektů a diverzifikace obecné stylistiky, anglický diskurz se od českého liší ve stanoveném systému. Existuje sice rozdělení podle Galperina, které odpovídá českému způsobu rozlišování funkčních stylů, nicméně u jiných autorů se s tímto pojmem neoperuje. Galperin, jenž byl ruské národnosti a neřadí se tudíž mezi rodilé mluvčí, aplikoval systém stylů ze slovanského diskurzu na anglický, který je poměrně logický, nicméně není v současné anglické stylistice používán.

Galperin (1971) jako první uvádí beletristický styl (*The Belles-lettres Style*), do kterého zařazuje poezii, prózu a drama. Tento je tedy ekvivalentem k českému esteticky-sdělnému stylu. Dále pokračuje publicistickým stylem (*Publicistic style*), který rozděluje na jazyk řečnictví, proslovů, esejí a článků. Od publicistického je odlišen žurnalistický styl (*Newspaper Style*, který je členěn na krátké novinové úseky, titulky, inzeráty a oznámení a editorial. Jelikož je právě ten předmětem zájmu této práce, bude novinový styl podrobněji popsán dále, zároveň bude diskutováno srovnání s publicistickým. Srovnatelný s českým odborným je styl vědecké prózy (*Scientific Prose Style*) a administrativnímu odpovídá styl oficiálních dokumentů (*The Style of Official Documents*). (s. 5-6)

Publicistický styl v anglické stylistice

Galperin (1971) uvádí, že publicistický styl se začal vymezovat v 18. století a rozvíjel se paralelně s výtobytky techniky, kterými bylo rádio a také televize. S tímto

2 Původní znění: „The English literary language has evolved a number of styles easily distinguishable one from another. They are not homogenous and fall into several variants all having some central point of resemblance, or better to say, all integrated by the invariant – i.e., the abstract ideal system.“

vývojem zmiňuje vznik tří nových útvarů, a to mluveného rádiového komentáře (*radio commentary*), který reprezentuje řečnický styl a projev (*oratory and speeches*), eseje (*essay*) a článku (*article*) v novinách a časopisech. (s. 296)

Podobně jako český termín publicistika v užším smyslu je anglický publicistický styl podle Galperina (1971) zaměřen na manipulaci a ovlivnění názoru čtenáře (případně posluchače):

Obecným cílem publicistického stylu, který se vyděluje jako samostatný styl, je stále a hluboce ovlivňovat veřejné mínění, přesvědčit čtenáře nebo posluchače, že interpretace prezentovaná autorem či mluvčím je ta jediná správná, a přimět ho přijmout pohled vyjádřený v proslovu, eseji či článku ne pouze logickou argumentací, ale také působením na emoce³ (s. 296).

Podobně jako český publicistický styl v užším smyslu, který je ekvivalentní ke Galperinově definici publicistického stylu, i v anglické normě tato oblast umožňuje širší profilaci autorských osobností, jejichž způsob formulace se stává typickým a nezaměnitelným. Takovýchto figur je v anglicky psaných kontextu médií velké množství, jde většinou o jména objevující se v názorových rubrikách periodik. Jako zástupce významných publicistů v USA může být zmíněn Frank Bruni, Maureen Dowd, David Brooks (všichni tři přispívají do deníku *The New York Times*), David Remnick, Hendrik Hertzberg nebo John Cassidy, kteří píší do týdeníku *The New Yorker*. Dále je možno zmínit vlivný zpravodajský a publicistický server *The Huffington Post*, jehož hlavní tváří je Arianna Huffington. V mediálním prostředí Velké Británie jsou populární například Will Hutton, Andrew Rawnsley nebo Stephanie Merrit, kteří přispívají do deníku *The Guardian*.

Žurnalistický styl v anglické stylistice

Žurnalistický styl funkcí i formou odpovídá definici českého zpravodajství, podává čtenáři informace o aktuálních událostech bez subjektivního vkladu autora, „slouží k

3 Původní znění: „The general aim of publicistic style, which makes it stand out as a separate style, is to exert a constant and deep influence on public opinion, to convince the reader or the listener that the interpretation given by the writer or the speaker is the only correct one and to cause him to accept the point of view expressed in the speech, essays or article not merely by logical argumentation, but emotional appeal as well.“

informování a instruování čtenáře, k podávání dat, a faktů bez komentáře, bez apelu.“ (Knittlová, s. 169)

Tento styl byl od anglických psaných stylů vyčleněn a uznán samostatným jako poslední z nich. Formuje se jako přímý následek zakládání prvních novin v 17. století, kdy začala být vydávána první periodika, například *Weekly Newes* nebo *The London Gazette*. První anglický deník *Daily Courant* vznikl až počátkem 18. století, konkrétně v březnu 1702. (V.L.Nayer In Galperin 1971 s. 306)

Se zvýšenou čteností se logicky začaly vyčleňovat a definovat jednotlivé styly a později i žánry. Žurnalistický styl konkrétněji definoval Nayer takto:

Anglický žurnalistický styl může být denován jako systém návzájem propojených lexikálních, frazeologických a gramatických prostředků, které společnost hovořící daným jazykem vnímá jako oddělené jednotky, jejichž účelem je informovat a instruovat čtenáře⁴ (V.L.Nayer IN Galperin 1971 s. 307).

Nayer následně upozorňuje na fakt, že ne celý obsah vytištěný na stranách novin patří k novinovému stylu, vyčleňuje povídky, básně, křížovky, hádanky a další útvary, které zajišťují spíše zábavní funkci novin. Dále nemohou být začleněny komunikáty zaměřené na vědu, technologii, umění, literaturu a podobně. ((V.L.Nayer IN Galperin 1971 s. 307)

1.2.2 Tradiční pojetí podle Crystala a Davyho

Crystal a Davy (1973) v rozdělení stylistiky pracují s pojmy styl (*style*) a jazyk (*language*), které blíže vymezují pro potřebu vytvoření systému. V jeho rámci vymezují několik typů jazyka, a to jazyk konverzace (*the language of conversation*), jazyk improvizovaného komentáře (*the language of unscripted commentary*), jazyk náboženství (*the language of religion*), jazyk novinového zpravodajství (*the language of newspaper reporting*) a jazyk právních dokumentů (*the language of legal documents*).

4 Původní znění: „The English newspaper style may be defined as a system of interrelated lexical, phraseological and grammatical means which is perceived by the community speaking the language as a separate unity that basically serves the purpose of informing and instructing the reader.“

V jejich vymezení lze najít jisté korelace s českým systémem a také s Galperinovým, nicméně zde jsou odlišnosti, jako například vydělení jazyka náboženství. Zatímco v českém diskurzu se dělení řídí podle funkce textu, v pojetí Crystala a Davyho se orientuje spíše na komunikační situaci.

Jazyk novinového zpravodajství

Autoři upozorňují na používané termíny *journalese* a *jargon*, které zdánlivě vystihují daný diskurz, ale nesou s sebou určitou míru pejorativního významu. Je zdůrazňována potřeba přesnější lingvistické definice a vymezení oblasti zájmu, jelikož obsah novin a magazínů je zřídka homogenní. (Crystal and Davy, 1973, s. 173)

Jako i další teoretici na poli stylistiky, Crystal s Davym (1973) zmiňují rozmanitost obsahu novin, vylučují ze své analýzy kreativní tvorbu, reklamy, soutěže a podobné útvary a zaměřují se „central function of a newspaper, to inform, and consequently to the notion of newspaper *reporting*“ (s 173).

1.2.3 Moderní pojetí

Jak již bylo řečeno, v moderním pojetí anglické stylistiky se neoperuje s termínem funkční styl a sám pojem styl je užíván spíše pro literární diskurz. Crystal a Davy (1973) vymezují znaky konkrétních komunikátů, které jsou hodnoceny a zařazovány podle komunikační situace na formální či neformální, veřejné či soukromé, případně psané či mluvené (s. 5).

Harcup (2005) pracuje s oběma pojmy *journalism*, který rozděluje na *news* a *sport news* (s. 116), což je skupina srovnatelná s definicí zpravodajství v českém diskurzu, tzn. vyžadující míru objektivity, vyváženosti a neutrálního lexika. Jako odlišné uvádí *features*, jež zahrnují „recenze, horoskopy, televizní programy, sloupky s radami, zahradnické typy a podobné, stejně jako pozadí ke zpravodajství, analytické články, úvahy, profily a rozhovory s celebritami.“ (s. 116)⁵

5 Původní znění: „... reviews, horoscopes, TV listings, advice columns, gardening tips and so on, as well as new backgrounders, analytical articles, thinkpieces, profiles and celebrity interviews.“

1.2.4 *Editorial* v anglické stylistice⁶

V základní definici anglického žánru *editorial* můžeme najít sjednocující prvky s obecně přijímaným vymezením českého úvodníku. Nayer jej řadí na pomezí publicistického a žurnalistického stylu.

Funkcí editorialu je ovlivnit čtenáře předložením interpretací určitých faktů. Editorialy komentují politické i jiné události dne. Jejich účelem je předložit šéfredaktorův názor a interpretace publikovaných zpráv a naznačit čtenáři, že tento názor je ten správný. Jako všechny publicistické útvary, editorialy nepůsobí pouzen a čtenářovu mysl, ale i na jeho emoce⁷ (V.L.Nayer In Galperin 1971 s. 316).

S ohledem na popisovanou funkci *editorialu* je dle mého názoru logičtější připojení k publicistickému stylu, přestože Nayer jej uvádí k kapitole Newspaper style. Explicitně stanovenými znaky editorialu je totiž jeho subjektivita, využití expresivních výrazů a formativní funkce, která převládá nad informativní. Cílem autora je dostupnými prostředky prezentovat svůj názor jako platný a přesvědčivý spíše s využitím čtenářových emocí než racionálního uvažování.

Právě se snahou zapůsobit na čtenářovy emoce spojuje Nayer použití citově zabarvených výrazů jak v lexikální rovině, tak i ve struktuře textu, zmiňuje používání různých stylistických prostředků, jakými je například metafora nebo epithet. (V.L.Nayer In Galperin 1971 s. 316-317)

Podotýká, že užití metafory a ostatní stylistické prostředky mají satirický efekt. Ten je podpořen také použitím dvou typů narážek, či nepřímých referencí (*allusions*).

6 V anglickém diskurzu se můžeme setkat s pojmem *editorial* i v dalším, širším významu, který se odkazuje k celému redakčnímu obsahu, jak například zmiňuje Herbert (2001): „In a newspaper, everything other than advertising is called 'editorial'“

7 Původní znění: „The function of the editorial is to influence the reader by giving an interpretation of certain facts. Editorials comment on the political and other events of the day. Their purpose is to give the editor's opinion and interpretation of the news published and suggest to the reader that it is the correct one. Like any publicistic writing, editorials appeal not only to the reader's mind but to his feelings as well.“

a. nepřímé reference k politickým a jiným událostem dne, které jsou nezbytné a nemají žádnou stylistickou hodnotu a b. Historické, literární a biblické reference, které jsou často užívány k vytvoření specifického účinku, většinou satirického⁸ (V.L.Nayer In Galperin 1971 s. 317-318).

Zatímco v českém diskurzu lze úvodník či editorial nalézt spíše v týdenících (*Reflex, Respekt,...*), v anglickém diskurzu se s tímto útvarem může čtenář běžně setkat v denním tisku jako se stálou rubrikou v tištěných i v internetových variantách (například *The Guardian, The Independent, The Times, The New York Times,...*). *Editorialy* jsou „unikátní pro noviny a některé magazíny, nejsou užívány v [televizním a rozhlasovém] vysílání“⁹ (Herbert 2001) V českém prostředí je absence této rubriky v denících nahrazená stálým prostorem vyhrazeným pro komentáře novinářů, spisovatelů, i osobností veřejného života, které jsou přímo obsaženy v denním vydání nebo jsou součástí příloh vycházejících v určitých dnech týdne (například *Mladá fronta DNES, Právo, Lidové noviny, Hospodářské noviny*).

1.3 Překlad publicistického stylu

Tento styl již svou definicí naznačuje komplikovanost pro překlad svou širokou škálou možností z lexikálních i syntaktických prostředků. Z tohoto důvodu se jeho překlad nemůže příliš řídit jakýmkoliv schématem a překladatel je nucen přistupovat ke každému textu individuálně a kreativně.

Podle Knittlové (2010) je časté používání eufemismů, zvláště pak v politické publicistice. V souvislosti s tím to odvětvím také zmiňuje výskyt knižních slov, neologismů nebo slovních hříček. (s. 192)

Pro překladatele je široká škála těchto prostředků velmi těžkým úkolem, má-li udržet stejnou expresivnost a stejnou stylistickou rovinu. Velmi často je třeba sáhnout k adaptaci, stylistické modifikaci či kompenzaci (s. 192).

8 Původní znění: „a. allusions to the political and other facts of the day, which are indispensable and have no stylistic value, and b. Historical, literary and biblical allusions which are often used to create a specific stylistic effect, largely – satirical.“

9 Původní znění: „... are unique to newspapers and some magazines, and are not used in broadcasting.“

Autorka také uvádí důležitost zachování zamýšleného vlivu na příjemce, kterého je mnohdy třeba dosáhnout i na úkor přesného převodu lexikálních a stylistických prostředků. (s. 192) Typickými problematickými úseky pro překlad jsou metafory, idiomy a slovní hříčky. Vzhledem k arbitrární formě těchto jazykových útvarů je jejich přesně odpovídající znění ve dvou různých jazycích velkou raritou. V případě, že se ve výchozím textu objevují zmíněné prostředky, musí překladatel upustit od snahy o zachování přesnosti a přizpůsobit se českému diskurzu. Neměl by nastat případ, že cílový čtenář obdrží komunikát, který je přesným obrazem originálu, ale v daném jazyce působí nepřírozeně, až rušivě.

Krom aspektů provázejících překlad tohoto stylu jsou samozřejmostí i obecné faktory tvorby překladu, a to nedostatek času, což mnohdy přispívá k nedostatečné kvalitě výsledného textu, autor mnohdy jednoduše nemá dostatečný prostor pro důslednou a uspokojivou práci.

1.3.1 Role překladatele

Na rozdíl od překladu administrativního stylu, například, vyžaduje překlad publicistického textu velkou kreativitu a invenci překladatele. Vzhledem k tomu, že jde o text subjektivního charakteru s řadou expresivních výrazů a s více funkcemi, nejen informativní, může pro překladatele náročný a značně problematický.

Pro publicistický styl je nezbytně nutná znalost orientace v diskurzu výchozího jazyka, v reáliích a kulturním smýšlení. Význam publicistických textů se totiž často nachází spíše v implicitní rovině, s použitím ironie, nadsázky, metafor či slovních hříček. Ze své podstaty se také odkazuje na aktuální události a těch si překladatel musí být vědom, má-li být schopen přenést do cílového diskurzu původní záměr autora- tedy zamýšlenou funkci textu.

Biellsa a Bassnet (2009) upozorňují na jistou tenzi spojenou s rolí překladatele:

Role překladatele byla a je zatížena podezřením a úzkostí, protože je to právě překladatel, kdo přináší cosi neznámého, kdo je prostředníkem mezi kulturami, které k sobě vzájemně mohou být až násilně antagonistické a možná za sebou mají dlouhou historii nedorozumění. Překládání proto vyžaduje mimořádné schopnosti, které překračují rámec lingvistiky¹⁰ (s. 5).

10 Původní znění: „The role of the translator has been, and still is, burdened with suspicion and anxiety, for it

1.4 Metodika praktické části

1.4.1 Stylistická analýza

V praktické části tato práce přistoupí k aplikaci uvedených teoretických základů na konkrétní texty pomocí stylistické a později překladatelské analýzy. Stylistická část, ve které budou rozebrány tři ukázky úvodníků z českého týdeníku Reflex a tři *editorials* z britského deníku *The Guardian*, užívá metodiku analýzy částečně inspirovanou přístupem Crystala a Davyho (1973). Tito autoři využívají systematického rozboru pomocí rozřídění na úrovně jazyka- od fonetiky, morfologie, syntaxe až po stylistické prvky. (s. 15-22)

Upozorňují, že v jejich způsobu je preferováno zkoumat jednotlivé úrovně jazyka pokud možno nezávisle na sobě, jsou-li však reference k jiné úrovni nezbytné, je možno je zmínit. (s. 15)

Zmiňují, že způsob zkoumání nezákladnější úrovně závisí na médiu, kterým je promluva přenášena, tzn. je-li mluvená či psaná. V případě mluvené jsou ke zkoumání využívány zvukové vlny a první zkoumanou úrovní je fonetická rovina (*phonetics*), je-li promluva v psané podobě, zabývá se analýza grafickou stránkou textu (*graphetics*). (s. 16)

Fonetika a grafetika studují nejprve fónickou a pak grafickou látku jazyka. Druhá úroveň studuje organizaci této látky do rámce určitého jazyka nebo jazykové skupiny¹¹ (s. 17).

Žánrové zařazení textů, kterými se zabývá tato práce, však na úrovni nejmenších prvků jazyka neslibuje přílišnou rozmanitost, proto bude zmíněna spíše povrchně a zaměření bude na následující úrovně.

V druhém stadiu se autoři zabývají organizací jednotlivých fonetický či grafických prvků do systému, jehož výsledek je ve třetím stadiu označen jako „širší a komplexnější jednotky“, které nazývají souhrnnými pojmy gramatika (*grammar*) a slovní zásobu (*vocabulary*). (s. 17)

is the translator who brings across the unfamiliar, who mediates between cultures that may well be violently antagonistic to one another and perhaps have a long history of misunderstanding between them. Translating therefore requires very special skills that go far beyond the linguistic.“

11 Původní znění: „Phonetics and graphetics study the basic phonic and graphic substance of language, respectively. The second level studies the organisation of this substance within the framework of a particular language or language group.“

Po určení těchto vyšších úrovní se analýza zaměřuje na významovou lexika, tedy na sémantiku (*semantics*), jejíž rozbor přesahuje formu jedné lexikální jednotky.

Autoři upozorňují, že oblast sémantiky je méně systematická než ostatní a těžko definovatelná právě z důvodu přesahu do jiných aspektů textu. (s. 19-20)

Právě na sémantické znaky bude zvláště zaměřená praktická část této práce, konkrétně v případech metafor, hyperbol, ale také celotextové ironie.

Analýza bude tedy strukturována od lexikálních prostředků, přes syntaktické a poté sémantické znaky, až k výslednému odůvodnění žánrového zařazení. V rámci komplexního přístupu budou zmíněny také mimotextové aspekty, jakými je umístění textu v periodiku, je-li doprovázen grafikou, případně fotografií a medailon autora (je-li uveden) a kontext společenských událostí podněcujících vznik textu.

1.4.2 Překladatelská analýza

Po identifikaci a odůvodnění žánrového zařazení vybraných textů bude uveden *editorial* britského deníku *The Independent*, na jehož překladu bude podrobná analýza vybraných aspektů a jejich převodu z výchozího do cílového diskurzu.

Metodika rozboru byla inspirována přístupem Zehnalové (In Knittlová a kol., 2010), která tvrdí:

. . . překladatelská řešení neadekvátin z hlediska logiky, koherence a koheze CT se mohou objevovat na všech jazykových rovinách (pragmatické, textové, sémantické, gramatické, ale také stylistické . . .), při převodu různých jazykových prostředků (lexika, prostředků lexikální a gramatické kohezem slovosledu, negace, . . .) a z různých důvodů (nedocněním systémových rozdílů mezi VJ a CJ, nepochopením jazykového a situačního kontextu, nedocněním pragmatických souvislostí, neadekvátin distribucí informací, tj. jejich členění a množství, . . . (s. 228).

Zvolený text je proto rozebírán a postupně jsou v něm zvoleny problematické pasáže, jejichž negativní, případně sporné aspekty jsou identifikovány, pojmenovány a vysvětleny. V některých případech je navrženo odlišné řešení.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Stylistická analýza

Příklad č. 1

ÚVODNÍK: “Antiklausovské šílenství: co takhle všechny vězně popravit?”

Autor: Ivan Hamšík

Medailon autora: Ivan Hamšík se narodil v roce 1967, vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. Dříve zastával post zástupce šéfredaktora MF DNES a v roce 2007 nastoupil do vydavatelství Ringier Axel Springer CZ, kde působil jako zástupce šéfredaktora deníku Blesk, severu Blesk.cz, a později i dalších online deníků, které Ringier vlastní. V červenci 2011 nastoupil na pozici šéfredaktora týdeníku Reflex, kde působí stále.

Kontext: Tento úvodník reaguje na veřejné mínění o problematice amnestii udělené 1. ledna 2013 prezidentem Václavem Klausem. Za omilostnění ... vězňů se prezident stal cílem kritiky veřejnosti i médií a byl za ni obviněn z velezrady, což je jediné obvinění, před nímž jej nechrání imunita prezidentského úřadu.

Umístění v periodiku a grafická stránka: Text se nachází na třetí straně, tedy vzápětí po titulním listu. Je uveden znakem X, tedy typografickou značkou týdeníku Reflex, a hlavičkou Úvodník. Po pravé straně text doplňuje tématicky laděná fotografie brány vězení graficky tvarována do poloviny písmena X. Ve spodní části je fotografie autora. Samotný text je řazen do dvou sloupců, z nichž první čítá devět a druhý šest odstavců.

Funkce: informační, persvazivní, získávací

Titulek: Již titulek v sobě obsahuje expresivní výrazy (*šílenství*), neformální syntax a

lexikum (*co takhle...*), hyperbolu a netradiční složeninu (*antiklausovské*), kterou lze zařadit mezi publicismus

Lexikálně-sémntická úroveň: V souladu s definicí publicistiky v užším smyslu lze v tomto textu objevit řadu expresivních výrazů, především pejorativ (*hňup, pitoma, blb, tunelář, hlupák, gauner*), a hodnotících adjektiv (*zdivočelé bandy, poctiví občané, vzorní a bezúhonní občané, výjimečné gesto, antiromská nálada, vlekoucí se soud, nesympatický člověk* a podobné). Z hlediska sémantické roviny si publicistika v užším smyslu může dovolit využití veškerých expresivních jazykových prostředků, jakými jsou metafory (*pozvdižení, gesto, adresa-* myšleno internetová), synekdochy (*rozkradli zemi*) a především idiomy a slovní hříčky (*pod zámkem, na koni, prapor korektnosti*).

Velmi hojně je využití hyperbol, které jsou mnohdy vyneseny až do absurdity a zdůrazňují tak ironický tón textu. (*Podle všeobecně převládajícího mínění křižují zemi zdivočelé bandy vrahů a recidivistů., Nenávist vůči Klausovi dosáhla takové míry, že kdyby prohlásil: „Voda teče,“ milón Čechů podepíše internetovou petici na adrese vodastoji.cz.*)

Syntaktická úroveň: Přes svůj subjektivní charakter tento úvodník z větší části naplňuje syntaktické znaky formálního textu. Používá však i některé syntaktické prostředky typické pro publicistiku v užším smyslu, které by se například ve zpravodajství neměly vyskytovat. Příkladem mohou být vsuvky (*...se kterým- jak se zdá- nebude vůbec nikdo souhlasit*), elipsy (*Smutné, že žijeme..., Pokud ne, asi se shodneme...*).

Další prostředky dosažení autorova cíle: Cílem autora je očividně vytvořit určitý morální apel na čtenáře a donutit ho k zamyšlení se proti všeobecné tendenci veřejného mínění. Krom výše zmíněných prostředků Hamšík používá také přímé oslovení čtenáře k vytvoření dojmu, že mluví přímo ke konkrétní osobě (*Máte s tím problém?, Opravdu nám vadí..?, ...přijde vám adekvátní reakcí...?, Prosím vás, přece nemůžete...*).

Typickým znakem českého úvodníku je efektní závěr. Ten v některých případech shrnuje autorovu myšlenku v jedné úderné formulaci nebo slouží jako vysvětlení absurdity

a nadsázky předchozího textu (viz. další ukázky). V případě tohoto úvodníku jde o shrnutí základní myšlenky doprovázené implicitním morálním apelem na neosobní většinu (*spousta lidí*), která nepřímo zahrnuje i čtenáře.

Implicitním prostředkem textu je také vykreslení autora samého jako osamělého zastánce názoru, který většina zbytku populace nesdílí. Autor sám sebe staví do pozice dramatické postavy bojující za spravedlnost navzdory všem okolnostem a využívá tak literární archetyp čestného a nezločnického rytíře.

Informační nasycenost, vyváženost a nestrannost: Co se týče informační naplněnosti textu, rozhodně nedosahuje požadavkům zpravodajství, pro publicistiku v užším smyslu je ale zcela přijatelná. Znakem této nenaplněnosti je vágní vyjadřování faktů (*jak se zdá, patří ke společenskému bontónu, podle všeobecně převládajícího veřejného mínění, míra averze je nepochybně způsobena antiromskou náladou, kritici říkají*). Autor zde své názory opírá o neznámé průzkumy, necitované zdroje, nepojmenované autority či osobní dojmy a aplikuje je na reálné události.

Vyváženost informací není v úvodníku vyžadovaným faktorem, přesto se zde setkáváme s jejím náznakem, a to v aspektu autorova prezentování názoru většiny a jeho polemizování s tímto názorem. Přítomna je i identifikace těchto dvou protichůdných tendencí a jejich zastánců (autor versus veřejnost), což dokazují formulace (*s Klausovou amnestií nesouhlasí až 95 Čechů versus Chci říct, že Klausova amnestie je pozitivní skutek*).

Hledisko nestrannosti je v tomto typu textu téměř vždy nenaplněno, autor prezentuje svůj názor, případně názor redakce a už použitím expresiv tvoří článek jako subjektivní dílo.

Žánrové zařazení: Prezentovaný text naplňuje kritéria definice úvodníku podle Osvaldové a Halady (2007), jelikož uvádí aktuální téma, které fakticky nevysvětluje, ale podává k němu stanovisko autora a usiluje o formování smýšlení příjemce ve prospěch pohledu, který text prosazuje. Odpovídá i žánrovému zařazení podle Jílka (2009) užitím obrazného a mnohdy patetického vyjadřování a nevěcnou argumentací. Odporuje však požadavkům Štorkána (1980) vyjadřováním osobního názoru autora a ne celé redakce, nicméně na tento

fakt již bylo upozorněno v teoretické části práce ve spojení s týdeníkem Reflex jako na současný trend.

Příklad č. 2

ÚVODNÍK: „Nebojte se komunistů, bude legrace!“

Autor: Ivan Hamšík

Kontext: Úvodník reaguje na výsledek voleb do krajských zastupitelstvem a do senátu v říjnu roku 2012, kdy KSČM dosáhla překvapivě vysokého výsledku.

Umístění v periodiku a grafická stránka: Obdobně jako předchozí prezentovaný text se i tento nachází na třetí straně vydání, následuje tedy titulní list. Graficky ho doprovází hlavička rubriky X a název Úvodník spolu s tématickou fotografií formovanou do tvaru poloviny písmena X sjezdu KSČ laděnou do rudé barvy. Fotografie autora chybí, místo ní se objevuje ruční podpis. Text je rozdělen do dvou sloupců, každý z nich čítá devět odstavců. Na rozdíl od předchozího textu nenavazují odstavce plynule jeden na druhý s odsazením prvního řádku. Místo toho tvoří každý odstavec samostatný blok textu. Perex je odlišen změnou písma.

Funkce: informační, persvazivní, získávací

Titulek: Název článku opět představuje hyperbolu s využitím expresivního výrazu (*legrace*) a přímého oslovení množiny čtenářů.

Lexikálně-sémantická úroveň: Text využívá řadu expresivních výrazů, i v tomto případě se jedná především o pejorativa (*blbnout, žvanily, reptají, veksláků, panelák, hyzdit, cizáckých, napanikařili*). Hodnotící adjektiva a adverbia se také vyskytují hojně (*tragicky, definitivně, nesmyslně, bezbolestně, hodně, pohodlně, oceňovaný, nízké*). V tomto ukázkovém textu není častý výskyt metafor, spíše se objevují synekdochy (*střední třída, strana*). Idiomy a slovní hříčky se objevují na několika místech textu (*balením kufřů, budou zakotveny v ústavě, tím se navíc dočká renesance*). Hyperboly je však využíváno značné množství (*jak krásný život můžeme mít, nový světový řád, zbavíme se bezradnosti, skončí trápení, děti po dlouhých letech zjistí, jak to vypadá venku*).

Syntaktická úroveň: Výstavba vět je poměrně standardní, využity jsou především krátké věty, které autor příležitostně ozvláštňuje použitím citací.

Další prostředky dosažení autorova cíle: Bezprostředně po použití přímého oslovení čtenáře v titulky se tento prostředek objevuje i v první větě perexu spolu s prosbou, která nastavuje patetické a nadnesené vyznění textu.

Pro podpoření nadneseného vyznění článku autor nepopisuje svůj názor přímo, ale pomocí obrazu, což je prostředek využívaný v beletristických žánrech typu fejetonu či glosy. V tomto případě nastiňuje představu života s vládou komunistů pomocí odkazů na minulost.

Své vlastní myšlenky doplňuje citacemi z reálného volebního programu KSČM, které vytrhuje z kontextu, aby podpořily a doplnily předkládaný obraz.

Obraz nadšení, jenž je prezentován v celém textu, pak jako ironický označuje závěrečný odstavec, který v jediné větě odporuje celému původnímu vyznění.

Informační nasycenost, vyváženost a nestrannost: Z informačního hlediska je text celkově irelevantní, používá totiž ironii a nadsazený obraz, který implicitně reprezentuje názor autora, nikoliv však fakta. Použití reálných citací slouží k vytvoření zdání podloženosti, nicméně úseky vytržené z kontextu a zasazené do použitého obrazu nelze považovat za informačně nasycené. Vyváženost ani nestrannost v ironicky laděném textu nelze identifikovat.

Žánrové zařazení: Vezmeme-li v úvahu implicitní rovinu textu, lze jej považovat za úvodník, jelikož v něm autor prezentuje svůj názor, byť nepřímou formou. Prostředkem, který k tomuto účelu používá je obraz, jehož výskyt je obvyklejší v beletristických žánrech. Tento konkrétní text je tedy po analýze určen jako úvodník s výraznými prvky fejetonu.

Příklad č. 3

ÚVODNÍK: „Ježíšek píše do Reflexu“

Autor: přesně neuveden

Kontext: Úvodník se objevil v roce 2012 prosincovém vydání týdeníku Reflex, které připadalo na období vánočních svátků.

Umístění v periodiku a grafická stránka: Text je opět umístěn na straně tři, tedy následně za titulním listem. Hlavička s červeným znakem X a nápisem Úvodník se také nemění. Oproti předchozím ukázkám chybí u textu fotografie, tvar polovičního X je vyplněn pouze žlutými čarami. Jako podpis jsou dvě zdánlivě ručně napsané iniciály, pravděpodobně J N (Ježíš Nazaretský), které lze ale pokládat i za I H (tedy Ivan Hamšík). Text je rozdělen do dvou sloupců po šesti odstavcích s odsazeným oslovením ve stylu psaného dopisu.

Funkce: zábavní, informační

Titulek: Titulek obsahuje nadsazenou myšlenku, že lidé píší Ježíškovi a Ježíšek píše Reflexu, čímž týdeník symbolicky povyšuje.

Lexikálně-sémantická úroveň: Vzhledem k faktu, že článek je odosobněn od členů redakce, lexikální stránka se vyhýbá přílišnému užití expresivních výrazů, nicméně i ty jsou přítomny (*do hajzlu, vtipálky*- použito jako citace, *trapné*). Hodnotící adjektiva a adverbia však v textu neschází (*trochu neosobně, úplně zahlcenou, nic pořádného, hrozně daleko, samé problémy, úplně vynervovaná paní, horší časy, úplně trapné, pořád tak vážní*). Autor také užívá lexikální doplňky typické pro neformální styl, například nadužívání ukazovacích zájmen (*ty Vánoce, ten Holec, s tím Rathovým vínem*). Pravděpodobně v zájmu zachování jednoduchosti textu se autor rozhodl nepoužívat složité sémantické útvary, vyskytuje se pouze několik slovník hříček, z toho dvě s tematikou Vánoc (*to budou Vánoce*- ve smyslu výjimečné situace, *Rathovým vínem, nadělit pod stromeček*).

Syntaktická úroveň: V souvislosti s neformálností stylu je třeba zmínit syntaktickou podobu vět. V textu se střídají krátké strohé věty se souřadnými souvětími, která působí spíše jako neformální mluvený projev, postrádají výstavbu připraveného projevu (*Libí se mi koláže na obálce od Jana Ignáce Říhy, vyříd'te mu to.*). Časté jsou i elipsy, které jsou také typické pro neformální projev. (*Zval mě na svoji školu focení, ale já bych to k ničemu nevyužil, tak se omlouvám.*)

Další prostředky dosažení autorova cíle: V této konkrétní ukázce se spíše než s jazykovými prostředky pracuje s celkovou náladou textu, jeho jednoduchostí, ale zároveň s implicitními náznaky. Úvodník je konstruován jako neformální, téměř osobní dopis od nadpozemské bytosti konkrétní osobě. Za touto nekomplexní strukturou se skrývá kritika ve formě jednoduchého příběhu (*...od té doby, co ho roznáší Česká pošta, jsou jen samé problémy...Zkoušel jsem volat na zákaznickou linku pošty...*), odkaz na aféru fotbalového trenéra Bílka formou zdánlivého zmatení jmen (*...myslel jsem, že už pár let není šéfredaktorem. Pak mi ale někdo vysvětlil, že jde o nějakého fotbalového trenéra*). Dále také narážka na mediální a soudní kauzu poslance Davida Ratha pomocí kritiky redaktora Bohuslava Pečinky (*Tak jen vyříd'te Bohouši Pečinkovi, že s tím Rathovým vínem mně to přišlo trapné.*).

Především ale text pracuje s osobním tónem, který nastoluje atmosféru a pocitově redakci přibližuje čtenáři použitím familiérních forem jmen a neformálním lexikem. Zároveň předpokládá obeznámenost čtenáře s obsahy předchozích vydání týdeníku a se složením redakce, jelikož vtipné narážky jsou vedeny na články a akce redaktorů, bez nichž nedávají smysl a bez nichž text postrádá zamýšlenou zábavní funkci.

Žánrové zařazení: Autor nastavuje pro článek nepřímé vyjadřování obsahu pomocí vytvořeného obrazu, ve kterém imaginární osoba píše šéfredaktorovi, tento prostředek je, jak již bylo řečeno, typický pro beletristické žánry. V tohoto pohledu se text přibližuje k fejetonu.

Zmiňováním redakčního obsahu týdeníku, ačkoliv dřívějšího, se podobá původní podobě editoriale a implicitní prezentací názorů také úvodníku. Stává se proto kombinací těchto tří žánrů- fejetonu, editoriale a úvodníku.

Příklad č. 4

Editorial: “Overseas aid: robbing Peter to pay Paul”

Autor: redakce deníku *The Guardian*, jméno konkrétního autora není uvedeno

Kontext: Autor se vyjadřuje k výrokům britského premiéra Davida Camerona v únoru 2013, kdy navrhoval dotování rozpočtu na pomoc zámořským zemím využitím převedení financí z armádního rozpočtu.

Umístění v periodiku a grafická stránka: Text se vyšel v internetové podobě na webových stránkách deníku *The Guardian* ve čtvrtek 21. února 2013 v sekci komentářů (*Comments*) a subsekci editorialů (*Editorials*). Forma je typická pro internetové zpravodajské servery; po titulku následuje krátký perex a dále samotný text. Tento čítá šest odstavců které jsou odsazeny od sebe. Editorial není doprovázen obrázkem ani grafikou, pouze postranními odkazy ke sdílení či hodnocení na sociálních sítích (Facebook, Twitter, Google+, inShare).

Funkce: informační, persvazivní, získávací

Titulek: Krátký, úderný titulek obsahuje uvedení do problému, kterým se článek bude zabývat (*Overseas aid*) za nímž následuje pomlčka a hodnotící slovo, které od počátku naznačuje autorův názor (*robbing*). Slovní hříčka s použitím dvou jmen využívá zažitého zvyku uvádění jmen *Peter* a *Paul* společně v návaznosti na diskurz biblického učení a historie. Autor tedy předpokládá čtenářovu poučenost o tomto kontextu a spojitosti. Využita je zde i aliterace, neboť obě jména začínají písmenem P.

Fonetická úroveň: Aliterace se krom titulku vyskytuje i na několik dalších místech v textu (*slippery slope, playing politics, makes for muddle, from combat to containment*).

Lexikálně-sémantická úroveň: Autor využívá několik prostředků typických pro názorové články, a to v první řadě hodnotící adverbia a adjektiva (*typically, actively hostile, intimately, solemnly, hugely, admirable, considerable, enthusiastic*). Míra těchto hodnotících výrazů se mírně snižuje v pátém

odstavci, kde se autor soustředí na faktickou stránku problému, nepokládá otázky a nevyjadřuje explicitně vlastní názor. Dále také ozvláštňuje text změnou slovního druhu použitých výrazů. To například v případě podstatných jmen, které dále využije jako slovesa (*fudge–fudging, appeasement–appease*), jména premiéra, které mění v adjektivum (*Cameronian*) a adjektivum, které později upraví na podstatné jméno (*slippery–slipperiness*). Objevuje se také využití jednoho výrazu v rychlém sledu ve dvou významech (*Such argument doesn't make sense: it makes for muddle.*)

V textu se také objevuje řada frázových sloves (*sticking with, brings with, hand over, have in mind, pick up, makes for*).

Text je bohatý na slovní hříčky (*Cameronian mishmash, Mr Cameron was off the cuff, vista of slipperiness* jako rozvedení metafory *slippery slope, a bit of borrowing at the edges*) a metafor (*spurt, falter, international target, chunks of money, in the face of considerable pressure*).

Syntaktická úroveň: Stavba vět v textu není výrazně příznaková, za zmínku však stojí použití elipsy spojení *there is* (*No use building a school..., No argument about that.*).

Další prostředky dosažení autorova cíle: Cílem autora bylo dovést čtenáře ke kritickému přístupu k výroky premiéra Davida Camerona. Krom využitých lexikálních a sémantických prvků se v textu vyskytuje vysoká míra implicitní ironie vyjádřené zlehčováním (*Currencies in the rich countries go up and down, growth rates spurt or falter...*), podrážkám autority premiéra poukazováním na jeho nekompetenci (*Cameronian mishmash, playing politics, he may have in mind, he had solemnly promised*) a po vzoru titulku stavěním argumentů do kontradikce dvou stran (*..actively hostile about to overseas aid but enthusiastic about military spending, ...you can't have one without the other, ...could reasonably be transferred from the military budget to the aid budget*). Využita je také rétorická otázka (*But why should the military in effect be paid for these duties out of another ministry's budget?*).

Informační nasycenost, vyváženost a nestrannost: Co se týče informační nasycenosti, text přináší pouze nástin reálných událostí odkazem na výroky premiéra, nicméně se zaměřuje převážně na názor autora a nikoliv na fakta. Využití vágních výrazů a nespecifikace (*seem to, things go right, you might say, may have in mind*) je pro názorové texty signifikantní, jelikož se nejedná o seriózní zpravodajství (*hard news*), které vyžaduje argumentaci konkrétními údaji.

Zdánlivé nestrannosti autor dosahuje použitím občasných komplimentů či omluvě kritizovaného premiéra (*...to be fair to David Cameron, he has so far honoured his commitment to both – in the face of considerable pressure.*), což ale v daném kontextu článku přispívá k dojmu ironie.

Vyváženost informací je v tomto textu také spíše zdánlivá. Je sice uveden názor obou stran, premiérův i autorův, nicméně kritizovaný postoj je už od počátku předkládán neobjektivně. Pro žánr je toto však také v pořádku, jelikož neutralita není požadována.

Žánrové zařazení: Vzhledem k faktu, že v anglickém diskurzu je editorial obvykle označením pro komentář šéfredaktora, případně dalších významných postav redakce, tento text naprosto odpovídá. Je to editorial ve formě komentáře, který názorem autora reaguje na aktuální situaci použitím persvazivních aspektů.

Příklad č. 5

Editorial: „The new pope needs to rid us of these aberrant priests“

Autor: redakce *The Observer*, což je nedělní vydání deníku *The Guardian*, konkrétní autor není uveden

Kontext: Autor (případně autoři) spojuje v editorialech dvě události, a to světového rozměru, tedy zvolení nového papeže, a lokálního rozměru, tedy odhalení sexuálního obtěžování arcidiecéze St Andrews a Edingurghu.

Umístění v periodiku a grafická stránka: Text se vyšel v internetové podobě na webových stránkách deníku *The Guardian* v neděli 3. března 2013 v sekci komentářů (*Comments*) a subsekcí editorialů (*Editorials*). Text je výrazně kratší než předchozí analyzovaný, nicméně je opět rozdělen do šesti od sebe oddělených odstavců. Stejně jako předchozí, ani tento editorial není doprovázen obrázkem ani grafikou, nýbrž pouze postranními odkazy ke sdílení či hodnocení na sociálních sítích (Facebook, Twitter, Google+, inShare). Po dvouřádkovém perexu bezprostředně následuje text.

Funkce: informační, persvazivní, získávací

Titulek: Již v titulku se objevuje několik prvků názorového textu. Prvním z nich je použití spojení *The new pope* místo jména papeže, které implicitně naznačuje kritiku bývalého papeže, který byl v minulosti kritizován za ignoraci dané problematiky. Dále autor explicitně vyjadřuje svůj názor na předkládaný problém (*needs to rid us*), po čemž následuje hodnotící adjektivum *aberrant*. Titulek je tímto hodnotící a tendenční. V názvu se také objevuje na první pohled ne úplně zřetelná aliterace (*rid us of these aberrant priests*) s využitím opakovaného výskytu r.

Fonetická úroveň: Aliterace se v textu vyskytuje znovu pouze jednou (*incidents can be examined in isolation*).

Lexikálně-sémantická úroveň: Typicky pro názorový text se zde vyskytuje řada hodnotících výrazů, nicméně jejich počet je porovnatelně nižší než v předchozím editorialech. Hodnotící adjektiva a adverbia

(*lamentable, greatly, rather, priceless, most excluded, deprived*) jsou doplněny příznakovými slovesy nebo podstatnými jmény (*ignores, allegations*). Autor užívá v několika případech hyporboly (*engulfed, removal of every vestige of Christianity, turbulent affairs*) a dále také jednoho idiomu (*lance the boil*).

Syntaktická úroveň: V úrovni stavby vět tento text nepřináší žádné výrazné odchylky od standardní formy.

Další prostředky dosažení autorova cíle: V tomto textu je persvazivní funkce dosaženo spíše vybranou argumentací, než lexikálními prvky, autor se pokouší čtenáře přesvědčit o relevanci vybraných faktů. Staví proti sobě opačné argumenty, čímž vytváří zdání určité míry vyváženosti informací, nicméně je předkládá tendenčním způsobem a implicitní kritikou. Obdobně jako v předchozím textu se i zde vyskytuje záměrná dualita argumentace. Toto je možno ukázat na příkladu (*One of them is trying to reassure victims that it is taking their concerns seriously. The other is the Catholic church in Scotland.*), kdy autor vykreslí jednu stranu pozitivně a druhou pouze vyjmenuje, čímž ji nepřímo staví do negativní pozice.

Podobným způsobem autor vytváří dojem dvou stran, přičemž na jedné stojí kardinál Keith O'Brian a na druhé „oběti“ (*victims*). Je zde tedy využit koncept boje dobra a zla, který se z tohoto konkrétního příkladu přenáší i do širšího kontextu.

Informační nasycenost, vyváženost a nestrannost: Jak již bylo zmíněno, tento editorial se zaměřuje na argumentaci fakty, nicméně tyto nejsou prezentovány objektivně, nýbrž v subjektivním řazení a podání. Text je názorově jednoznačný a k podpoření prezentovaného postoje vyžívá z reálných faktických argumentů pouze jeden, a to zpochybnění vyjádření mluvčího církve. Dále se zabývá pouze nevěcnou argumentací, obecným hodnocením veřejného mínění (*there are those, all of the churches, our most excluded and deprived communities*).

Žánrové zařazení: Svým označením a zařazením v rámci periodika text naplňuje svou funkci jako vyjádření postoje redakce k aktuální problematice. Je zde také zahrnut odkaz na obsah periodika (*before we published the story*), článek tedy působí více jako vyjádření redakce než obecné zamyšlení, což byl případ předchozího analyzovaného textu.

Příklad č. 6

Editorial: „We must all meet the anti-politics challenge“

Autor: redakce *The Observer*, konkrétní autor není uveden

Kontext: Text reaguje na obecněji na politickou situaci ve Velké Británii, konkrétně se zaměřuje na působení konzervativní strany Toryů.

Umístění v periodiku a grafická stránka: Editorial se objevil v *The Observer* v neděli 3. března 2013. Jako předchozí analyzované texty není doprovázen obrázkem ani grafikou, přítomny jsou pouze odkazy na sociální sítě (Facebook, Twitter, Google+, inShare). V tomto případě je délka textu podstatně výraznější než u ostatních dvou, čítá třináct oddělených odstavců.

Funkce: informační, persvazivní, získávací

Titulek: Titulek explicitně vyzývá čtenáře k určité reakci (*we must all*), objevuje se zde hojně užívaný idiom (*meet the challenge*) obohacený o složeninu (*anti-politics*), který obecnou frázi zasazuje do diskutovaného kontextu.

Fonetická úroveň: V tomto textu se na několika místech vyskytuje aliterace (*crisis of capitalism and of democracy as acute...; capitalist crisis; similar scale; will lift investment, innovation; smart policies and a strong coalition; parties are partnerships*).

Lexikálně-sémantická úroveň: U tohoto příkladu je možno nalézt velké množství hodnotících adjektiv a adverbíí (*enormous, grinding, fairer, more dynamic, grinding, unhappy, dangerous, viable, unashamedly, proactively, vigorous, dwindling, toxic*) a dalších příznakových výrazů s konotačními aspekty (*stricken, crisis, anger, ills, landed, mess*). Zajímavostí je použití jména Margaret Thatcherové jako adjektiva (*Thatcherite, anti-European, minimal Government*). Co se týče sémantických aspektů textu, jsou velmi početné a rozmanité. Autor využívá řadu metafor (*to corner power, vote haemrrhage, the political mainstream, economic quagmire, echo chamber, economic mess, this diet*), idiomů a slovních hříček (*soft Tea party agenda, Britain's ills, raised the stakes, step up to*

the plate) a frází, případně až klišé (*the time has come, better tomorrow, intellectual conviction, powerful argument, smart policies, parties are partnerships*).

Syntaktická úroveň: Výrazným syntaktickým znakem tohoto textu je výskyt dlouhých, komplexních souvětí, která jsou prokládána krátkými, údernými větami (*This is dangerous., Parties are partnerships, too.*)

Další prostředky dosažení autorova cíle: Obdobně jako v předchozích textech, i v tomto autor využívá dualitu argumentů, které staví proti sobě (*the elites versus the others*). Využívá také porovnání s jinými zeměmi (*Italy, Russia, Spain*) a všeobecně obávanými režimy (*fascism, communism, extremist anti-politics*), které využívá jako výstrahu pro podporu svého názoru. Dalším prostředkem, který se zde objevuje, je položení rétorické otázky (*what those Tory values and principles are and most importantly whether they work as an appropriate response to the capitalistic crisis*).

Informační nasycenost, vyváženost a nestrannost: I u tohoto textu lze pozorovat snahu o zdání informační vyváženosti, která je prezentována zmiňováním ekonomických výsledků určitého období či odkazech na výroky autorit, nicméně tyto informace jsou vytrženy z kontextu a doplněny názorovým aparátem autora, tudíž je nelze brát za objektivní a neutrální. Je využito vágních výrazů (*the elites, the others, the common thread, the bottom half of the population, we must, we want, the best, citizens*), které na čtenáře působí fakticky, nicméně nejsou, pouze podporují autorovu nevěcnou argumentaci. Ve většině textu autor analyzuje a hodnotí problém, což vrcholí v předposledním odstavci, kdy explicitně udává návod zainteresované osobě i čtenářům (*he must confront, he needs to hasten, he needs to develop, it will require, if we want*), což poslední větou textu implicitně udává jako jedinou možnou cestu k úspěchu (*If that fails, then Britain really will be lost*).

Žánrové zařazení: V souladu se zařazením v periodiku jde o názorový článek, který pravděpodobně vyjadřuje názor redakce (jelikož konkrétní autor není uveden) a danou problematiku, kterou je aktuální politická situace. Jelikož editorial jako vyjádření názoru nevyžaduje neutrální přístup, veškerá argumentace je přijatelná a text je možné zařadit jako komentář, konkrétně ve formě editoriale.

2.2 Překladová analýza

Editorial: “Iron Lady's enduring legacy”

Autor: redakce britského deníku *The Independent*

Kontext: text reaguje na úmrtí bývalé britské premiérky Margaret Thatcherové, připomíná její život, politický odkaz i události, které ji zařadily do pozice kontroverzní osoby s mnoha příznivci, ale i s velkým počtem kritiků.

Zařazení v periodiku: Text vyšel v internetové verzi deníku *The Independent* v pondělí 8.dubna 2013.

Umístění na serveru Presseurop: Pro potřeby tohoto média byl editorial přeložen deseti jazyků, mezi nimi i do českého. Titulek původního článku „Editorial: Margaret Thatcher ruled – and she divided“ změněn na “Iron Lady's enduring legacy” a perex „What began as an asset turned into a liability as she appeared to lose touch“ na „From crushing Britain’s trades unions to defeating the Argentine military in the Falkland Islands, Margaret Thatcher’s 11-year reign triggered seismic changes in the economic and political landscape of the country. Her long-lasting legacy will continue to be debated.“

Následující analýza zohlední právě pozměněnou variantu serveru Presseurop, jelikož z ní vychází uvedený překlad.

Překladatel: Pavel Bartůšek

1)

VT: *More than two decades have passed since a tearful Margaret Thatcher left 10 Downing Street for the last time as Prime Minister.*

CT: *Od chvíle, kdy Margaret Thatcherová naposledy jako premiérka v slzách opustila sídlo na Downing Street č. 10, uplynula více než dvě desetiletí.*

V tomto úseku je v překladu reorganizován pořádek slov, což text činí přirozenějším pro cílového příjemce, nicméně ani výsledné pořadí není pro cílový jazyk zcela přirozené (*naposledy jako premiérka*

v *slzách opustila...*). Použití substitute v případě *tearful* je vhodnou volbou, v cílovém jazyce by bylo možno ho nahradit pouze expresivním adjektivem (*uplakaná, ubrečená*). V cílovém textu je také přítomna explicitace v případě použití slova *sídlo*, které vysvětluje realii známou britskému prostředí. Je otázkou, zda čtenář takové vysvětlení potřebuje či zda je umístění sídla britského premiéra všeobecnou znalostí.

2)

VT: *The curtain had come down on a premiership that had both defined and transformed...*

CT: *Zatáhla se opona za premiérstvím, které definovalo i transformovalo...*

Zde se projevuje snaha překladatele zachovat myšlenku autora bez ohledu na přirozené vyznění cílového textu. Použití metafory *zatáhla se opona* není v českém diskurzu běžná, zatímco v anglickém nepůsobí příznakově. Větší slabinou tohoto úseku je ovšem slovosled, který si zachovává podobu výchozího textu. Postavení slovesa na začátek věty se v tomto případě překladatel přiblížil téměř k archaistickému vyznění. Chceme-li v vytvořit nepříznakovou formulaci pro čtenáře cílového textu, je třeba větu postavit takto: *Za premiérstvím, které definovalo a transformovalo celou zemi- k lepšímu i k horšímu- se zatáhla opona.*

3)

VT: *The 1970s seem an age away, not only Britain, but the world, has changed.*

CT: *Dnes se nám 70. léta zdají dávnou minulostí. Změnila se nejen Británie, ale celý svět.*

Tento úsek prošel v překladu několika změnami, je dodáno slovo *dnes* a aspekt identifikace se čtenářem v podobě *nám*. Věta je vhodně rozdělena na dvě samostatné a je upraven pořádek slov. I přes tyto pozitivní zásahy však lze objevit nepřirozené vyznění *se...zdají dávnou minulostí*, kdy v této formulaci zařazení podstatného jména (rozšířeného adjektivem) za slovesem *zdát se* bez pomocného *být* působí příznakově.

4)

VT: *And for all the improbable tributes through that time- notably her invitation to tea with Gordon*

Brown after he became Prime Minister- the divide that her 11 years in power had opened up was as sharply in evidence yesterday, when her death was announced.

CT: –

Celá tato pasáž je v cílovém textu vynechána pravděpodobně kvůli zmínce o čaji s Gordonem Brownem, která je běžně pochopitelná v diskurzu Velké Británie, nicméně pro českého čtenáře ztrácí na významu. Detailní znalost drobných událostí v britském politickém kontextu se v cílovém diskurzu nepředpokládá.

5)

VT: *...when she famously quoted the prayer of St Francis after her first election victory, asking that „where there is discord, may we bring harmony“.*

CT: *...když po svém prvním volebním vítězství parafrázovala modlitbu svatého Františka, prosíc, „abych spojovala, kde je hádka“.*

Vynechání slova *famously* právě v tomto úseku nijak nenarušuje smysl ani formulaci, problém však nastává u použití přechodníku *prosíc*, který pro tento typ textu působí v cílovém diskurzu příznakově, až rušivě. Ve výchozím diskurzu je tato forma přirozená a běžně používaná.

Překladatel také adaptoval citaci, aby fungovala ve větě, nicméně tak učinil změnou plurálu na singulár, což posouvá původní význam a ruší protiklad *harmony* a *discord*.

6)

VT: *marketing shares in utilities to first-time investors*

CT: *prodej podílů ve veřejných službách prvoinvestorům*

V zájmu zachování ekonomického vyjadřování v závorce se překladatel pokusil převést formulaci, která je ve výchozím diskurzu zcela přijatelná, pomocí vytvoření nepříliš používaného *prvoinvestorům*. Ten je v cílovém diskurzu neobvyklý, a proto také příznakový. Užitím příznakových výrazů může dojít k situaci, kdy se čtenář na tento výraz zaměří a přidružuje k němu další významy, což autor výchozího textu pravděpodobně nezamýšlel. Vysoká nominálnost činí tento úsek pro čtenáře obtížně srozumitelným, neboť tento znak není pro český diskurz typický.

7)

VT: *But there were times when her refusal to compromise at all made her political life harder than it might have been and eventually proved her undoing.*

CT: *Ale byly chvíle, kdy její odmítání jakéhokoliv kompromisu její politický život zbytečně ztěžovalo a nakonec jí přivedlo zkázu.*

Zde si lze opět povšimnout, kde se překladatel pokusil zachovat věrnost výchozímu textu za cenu nepřirozeného vyznění v cílovém, a to v použití předložky na začátku věty. Vhodnější by bylo postavit větu takto: *Byly ale (však) chvíle...*

Dále se v tomto úseku vyskytuje pro český diskurz netypické opakování zájmen (*její odmítání, její politický život*) a posunutí významu *than it might have been* na expresivnější *zbytečně*. Formulace *nakonec jí přivedlo zkázu* není v cílovém textu adekvátní volbou, pro cílový diskurz by bylo přijatelnější použít *jí přineslo zkázu* nebo ještě lépe *způsobilo její zkázu*.

8)

VT: *The Falklands war, seen from the perspective of victory, was perhaps her finest hour.*

CT: *Válka o Falklandy byla z vítězného pohledu jejím vrcholem.*

V cílovém textu se z původního vyznění ztrácí slovo *perhaps*, překladatel tedy tuto myšlenku předkládá jako fakt, nikoliv jako názor, jak jej naznačil autor textu. Formulace *vítězný pohled* v českém diskurzu primárně odkazuje k výrazu tváře, v tomto vyznění je tedy mírně matoucí a vyžaduje zpětné zamyšlení a vyrovnání s informací s kontextem. Vhodnější volbou by bylo použití *z pohledu vítěze, z vítězné perspektivy, z pohledu vítězné strany* a podobné.

9)

VT: *Her supporters would say No; her refusal to yield – after the 1984 Brighton bombing, say – was necessary. Leaving aside Northern Ireland, perhaps, her detractors would disagree.*

CT: *Její zastanci by řekli „ne“. Její odmítnutí ustoupit – po pumovém útoku v Brightonu v roce 1984 – bylo podle nich nutné. Její odpůrci by – možná s výjimkou Severního Irska – nesouhlasili.*

I v tomto úseku se objevuje pro český diskurz netypicky časté opakování zájmena *její*. Vydělení pomlčkami je v prvním případě v cílovém textu nelogické a příznakové, jedná se pouze o napodobení

výchozího textu, což ale v cílovém nefunguje. V druhém případě je toto vydělení použito na rozdíl od výchozího textu znovu a v tentokrát vhodně nahrazuje formulaci s tvarem slovesa se sufixem *-ing*.

10)

VT: *There is no meeting of minds even today...*

CT: *Shoda o tom zkrátka nepanuje dodnes...*

V tomto případě je metafora *meeting of minds* nahrazena výrazem *shoda* a expresivita tohoto prostředku se přenáší do slovesa *nepanuje*. V tomto ohledu je naplněn požadavek přenesení významu i zachování původních prostředků z výchozího textu, přestože se ztrácí aspekt aliterace. Slovo *zkrátka* přidal překladatel navíc bez většího významu a efektu, nijak tím nenarušil strukturu věty, změna proto není rušivá.

11)

VT: *...a broad seam of bitterness endures close to the surface of British politics.*

CT: *...široká jizva hořkosti stále přetrvává velice blízko povrchu britské politiky.*

Toto komplikované obrazné vyjádření působí velmi silně ve výchozím textu, cílový diskurz však takovouto formulaci neumožňuje, působí nepřírozně a nepochopitelně, zvláště pak ve své druhé části *blízko povrchu britské politiky*. V českém textu by samotný výraz *povrch politiky* působil jako nonsens. V tomto případě by bylo vhodné upustit od snahy zachovat plnou formulaci výchozího textu a přizpůsobit význam české normě pomocí hodící se metafory, například: *přetrvávající hořkost je stále jizvou ve tváři britské politiky*.

12)

VT: *Those career impediment, however, also gave her a very practical understanding of what motivated people –direct line to Middle England that all her successors have tried to find, with varying degrees of succes.*

CT: –

V cílovém textu je tento úsek zcela vynechán. Důvodem je dle mého názoru opět předpoklad, že čtenář je poučen o původu Thatcherové, reáliích, politické situaci a uspořádání ve Velké Británii, tzn. že si je

vědom kontextu článku. Zda by český čtenář tyto souvislosti pochopil a byl schopen zakomponovat do vyznění textu, je otázkou názoru. Překladatel se zřejmě domníval, že by příjemce přesně přeloženou informaci nechápal, a doplnění rozšiřujících faktů by narušilo strukturu textu.

13)

VT: *What began as an asset, though, turned into a liability...*

CT: *To, co bylo nejprve kladem, se ukázalo posléze přítěží...*

Slovosled v cílovém textu není zcela v pořádku, nicméně zůstává pochopitelný, i když mírně těžkopádný. Překladem se však ztrácí celý, tedy denotativní i konotativní význam slov *asset* a *liability*, která s sebou v původním kontextu nesou asociace s ekonomickou terminologií.

14)

VT: *The „poll tax“ riot...*

CT: *Nepokoje proti „dani z hlavy“*

Autor výchozího textu se na tomto místě odkazuje na konkrétní události, která je v daném diskurzu pojmem, a britský čtenář jej chápe v souvislostech. V cílovém textu není tento pojem nijak dodatečně vysvětlen a zůstává tím pro českého čtenáře nenaznačeno, že se jedná o konkrétní událost a nikoliv o obecný přístup. Bylo by žádoucí doplnit o rozšiřující informaci, například rok.

15)

VT: *...which forced one of the few U-turns from the lady who wasn't for turning...*

CT: *...které donutily lady k jednomu z mála obrátů o 180 stupňů...*

Překladateli se zde podařilo do cílového diskurzu přijatelně převést výraz *U-turns*, nicméně navazující slovní hříčka *the lady who wasn't for turning* se z textu zcela ztrácí a použití anglicismu *lady* v cílovém textu působí nesmyslně a vzbuzuje odlišné konotace než ve výchozím textu. Zatímco anglická verze může vyjadřovat pýchu, ale zároveň i neústupnost a odhodlání, použití *lady* v českém textu a v této formulaci naznačuje pouze pýchu, až namyšlenost.

16)

VT: *With the hindsight, it may be asked whether she did not have a point – as something of the same battle over the balance of local taxation bubbles up again – but the hostility she provoked was at once the harbinger and proof of her decline.*

CT: –

Tato část byla další, kterou se překladatel rozhodl vynechat, dle mého názoru z obdobných důvodů, jako v předešlých případech- obsahuje totiž odkaz na lokální události, kterých si čtenář v cílovém diskurzu pravděpodobně není vědom. Tato pasáž nicméně obsahuje úvahu a názorový aspekt autora, který navíc odkazuje na aktuální události, bylo proto nevhodné ji nezahrnout do konečného překladu.

17)

VT: *And very many of the policies with which her name is identified to this day retain the negative aspect for which they were opposed to then.*

CT: *Řada opatření, které se do dnešního dne spojují s jejím jménem, zůstává negativní nálepka, kvůli níž byly kdysi pod palbou kritiky.*

V cílovém textu působí spojení *do dnešního dne* mírně příznakově, nicméně není příliš problematické. Bylo by vhodnější nahradit ho výrazem *dodnes*, ale tato změna není pro úsek podstatná. Oproti výchozímu textu využívá překladatel ve dvou případech větší míru expresivity, a to ve spojení *negativní nálepka*, kde místo neutrálního *aspect* vnáší do textu metaforu, podobně jako ve frázi *pod palbou kritiky*, kde opět nahrazuje původní neutrální výraz metaforou.

18)

VT: *The “The Big Bang“ that freed trading in the City...*

CT: *Na „Big Bang“, který osvobodil obchodování na City...*

Ve výchozím textu je opět použit odkaz na znalosti kontextu, které britský čtenář ovládá, nicméně běžný český čtenář nikoliv. Událost označovanou jako „Big Bang“ by bylo třeba v textu doplnit

rozšiřující informací. Je také otázkou, zda je v českém diskurzu známo, co je a kde se nachází City, proto by i k tomuto pojmu bylo vhodné doplnit krátké vysvětlení.

19)

VT: *The de-fanging of the trade unions...*

CT: *Oslabení odborů...*

V této části se v cílovém textu ztrácí původně zamýšlená expresivita obrazného výrazu *de-fanging* na neutrální *oslabení*. Bylo by možno použít například výraz *vykleštění odborů*, aby byla zachována určitá konotace divokosti, kterou přináší kořen *-fang-* v anglickém diskurzu.

20)

VT: *Abroad, Mrs Thatcher, as she was always known, was seen in a far less ambiguous light.*

CT: *V zahraničí byla Thatcherová vnímána mnohem méně protichůdně.*

Vynechání textu je v tomto případě patrné, ale nijak nenarušuje smysl věty ani výsledného celku, bude proto ponecháno bez komentáře. Převodění jména do českého diskurzu, tzn. přidání koncovky *-ová* a vynechání titulu *Mrs*, je zcela správné a působí v cílovém textu nepříznakově. Není však důvod, proč by se z překladu měla ztratit obraznost spojení *in a far less ambiguous light*, když česká norma umožňuje doslovný kalk s neporušeným významem.

21)

VT: *Her relationships with Ronald Reagan and Mikhail Gorbachev.*

CT: *Její vztahy s Ronaldem Reaganem a Michailem Gorbačovem.*

V tomto úseku je vhodné upozornit na transkripci ruského jména z anglického do českého úzu psaní, která je, existuje-li taková rozdílnost, pro překlad žádoucí.

22)

VT: *...helped to lay the foundations for the end of the Cold War.*

CT: ...pomohly přispět k ukončení studené války.

Převod fráze *lay the foundations* na *přispět* mění význam slovo a tím i věty. Fráze má téměř dokonalý ekvivalent v českém diskurzu, a to *položít základy*, nicméně použití tohoto spojení by v konečné verzi mohlo působit příznakově. Překladač tedy v tomto případě ustoupil plnému přenesení významu v zájmu přiblížení textu cílovému příjemci.

23)

VT: *Europe was nonetheless the party quarrel that brought her down.*

CT: *Nicméně to byla právě Evropa, kdo ji zlomil vaz.*

Zde není problém v lexikální úrovni, expresivita je vhodně převezena do českého diskurzu. V této části se však vyskytuje typografická chyba ve zájmenu *ji*, které by v tomto tvaru mělo být *jí*.

24)

VT: *For 11 years Mrs Thatcher dominated Britain and cut a figure on the global stage.*

CT: *Thatcherová dominovala Británii jedenáct let a dojem udělala i na světové scéně.*

Použití výrazu *dominovala* nepůsobí v cílovém textu zcela nepříznakově, nicméně je pro čtenáře pochopitelné a ne příliš neobvyklé. Při překladu se ztrácí obraznost spojení *cut the figure*, které je nahrazeno *udělala dojem*. Kdyby překladač usiloval o uchování obraznosti, bylo by možno použít *zanechala otisk (stopu) i na světové scéně*. Převod číslice na slovo je naprosto správné, v českých žurnalistických textech se pro jednoduché číslovky běžně používá slovem rozepsané číslo.

25)

VT: *And she set the standard...*

CT: *A nastavila standard...*

V české normě je používání spojek (především *a*) na počátku věty neobvyklé, působí tedy v tomto případě nepatřičně.

26)

VT: *Which is why Tony Blair co-opted her audacious language of change even as he degraded it with spin; why Gordon Brown invited her to tea, and why David Cameron must watch his back over Europe in the Thatcherite shires.*

CT: –

I tato pasáž byla z cílového textu vynechána, opět pravděpodobně pro své odkazy na detailní asociace s britskou politikou, o kterých český čtenář nemá mnoho informací. Obsahuje však autorovu narážku na určitou dualitu v přístupu současného premiéra Davida Camerona, což by z výsledného textu nemělo být vynecháno, jelikož jde přesah do aktuálních událostí.

27)

VT: *...she herself...*

CT: *...baronka...*

Zatímco ve výchozím textu je spojení zcela neutrální, překladatel se ho z neznámého důvodu rozhodl nahradit expresivním výrazem s mnoha konotacemi, z nich podstatná část je negativně laděná. Do cílového textu se sám výraz ani jeho konotace nehodí, přivádí pozornost čtenáře do míst, o jejichž zdůraznění sám autor neusiloval.

28)

VT: *...many of the battles she fought – whether over taxation, or deregulation, . . . – are issues again today.*

CT: *... je řada bitev, které vedla – ať už kolem zdanění, deregulace, . . . – dnes stále tématem.*

Jak již bylo zmíněno výše, spojovníky se v českém diskurzu nepoužívají stejným způsobem, jako v anglickém, jejich použití zde neadekvátní. Nepříliš vhodné je také použití výrazu *kolem*, které v daném spojení není obvyklé. Bylo by možno nahradit slovesem *šlo o* nebo *týkaly se* nebo *kvůli*. Výsledná věta,

kteřá by zohlednila tyto dvě připomínky by tedy vypadala takto: *...je řada bitev, které vedla, dnes stále tématem, ať už se týkaly zdanění, deregulace...*

29)

VT: *...offered a one-woman lesson in leadership.*

CT: *...předvedla lekci ve vůdcovství.*

V cílovém textu se sice význam zachovává, ale ztrácí se zde původní slovní hříčka vytvořená z anglického sousloví *one-man show*.

30)

VT: *But the British –as so often– proved stubbornly, admirably even, reluctant to be led.*

CT: *Ale Britové –jak už tomu bývá– se ukázali být tvrdohlavě, ba až obdivně, neochotní nechat se vést.*

V poslední větě, která by měla být údernou tečkou za celým textem se v cílovém objevuje několik rušivých aspektů způsobených překladem. Slovosled není ideální, nicméně není hlavním problémem. Tím je použití fráze *se ukázali být tvrdohlavě*, která v českém textu nefunguje. Dále udělal překladatel chybu v překladu výrazu *admirably*, který neznamena *obdivně*, ale *obdivuhodně*, což podstatně mění význam věty. Variantou, která tyto nedostatky vyrovnává by mohla být například věta: *Ale jak už tomu často bývá, Britové ve své tvrdohlavosti prokázali až obdivuhodnou neochotu nechat se vést.*

Celková struktura textu

Krom zásahů do textu došlo při překladu i k rozdělení na pomyslné úseky pomocí průběžných titulků, které se ve výchozím textu neobjevují (*Vysmívaná dcera hokynáře, Pevné principy a přímočarost, Lekce vůdcovství*). Tento prvek je v normě českých žurnalistických textů obvyklý, zvláště pokud jde o internetová periodika, používají se pro větší přehlednost.

Hodnocení překladu

Jak již bylo zmíněno v teoretické části práce, úvodník či *editorial* (ať už v českém nebo anglickém diskurzu) je text, ve kterém autor vyjadřuje postoje a názory pomocí záměrného použití vybraných jazykových prostředků. Jde o prostředky grafické, fonetické, lexikální, stylistické, sémantické, ale i prostředky méně uchopitelné, jako předpokládaná orientace čtenáře v kontextu a užití implicitních asociací s aktuálními událostmi.

Právě v tomto ohledu se překlad tohoto typu komunikátu stává problematickým, jelikož je od základu směřován na příjemce, který si je vědom zmiňovaných souvislostí a detailů. Při překladu se text dostává do jiného diskurzu, tedy i k odlišnému okruhu příjemců, kteří v některých případech nemají potřebné znalosti a tudíž je funkčnost textu snížena omezenou možností pochopení všech použitých prostředků.

Dalším aspektem, na který je třeba se při překladu zaměřit, je převádění expresivity do cílového textu. Expresivní vyjadřování, slovní hříčky i implicitní ironie jsou pro *editorial* stejně jako pro úvodník zcela klíčové a přispívají k naplnění zamýšlené funkce textu.

S rozdílností informovanosti čtenářů odlišných diskurzů a s překladem expresivity se překladatel Pavel Bartůšek tohoto konkrétního textu potýká v několika případech ne zcela vhodně. Vynecháním celých pasáží sice nekompromituje informační funkci, nicméně některé z nich jsou podstatné pro plné vyznění persvazivních prvků, a proto v zájmu ideálního přenosu textu zásadní.

V některých úsecích je také nepřeváděna expresivita a v jiných naopak oproti výchozímu textu přebývá. Ačkoliv je kreativita překladatele pro přenos potřebná, není vhodné, aby do názorového komunikátu autora vnášel prvky, které ovlivňují, či přímo posouvají význam formulací.

Základní požadavek překladu do cílového diskurzu zde nebyl zcela naplněn, jelikož v několika případech text nepůsobí přirozeně pro českého příjemce, ať už se jedná o stylistické nesrovnalosti, či nehodící se převedení expresivních prostředků.

Je otázkou, nakolik byly tyto nedostatky způsobeny časovým omezením, které je nedílnou součástí tvorby žurnalistických textů, zvláště pak v internetových periodících, ve kterých se na publikování v co nejkratším časovém úseku klade důraz.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo definovat pojetí žánru úvodník a *editorial* v českém a anglickém diskurzu, prezentovat konkrétní znaky těchto útvarů na vybraných ukázkách a v konečné fázi analyzovat existující překlad z anglického do českého jazyka, potažmo úspěšnost převodu do českého mediálního diskurzu a přirozené znění pro cílového čtenáře.

V teoretické části se práce zabývala nejprve základní definicí stylové normy a později také blíže probíraného publicistického stylu, do něhož jsou diskutované útvary řazeny. Přiblížena byla vysvětlení několika autorů, kteří se zaměřují na stylistiku, nicméně v jejich přístupu k tomuto funkční stylu není výrazný rozpor. Někteří z nich dále vymezují pojem publicistika v užším smyslu, která je stylem podřazeným publicistickému a zahrnuje úvodník i editorial. Poté byla vysvětlena nestálost v definici pojmů úvodník a editorial v českém diskurzu. Úvodník lze dle zmíněných definic shrnout jako čtivý publicistický text, který vyjadřuje názor autora či redakce na aktuální problematiku pomocí argumentace, ale i působením na čtenářovy emoce. Editorial je podle původního přístupu textem, který se odkazuje na obsah periodika. Bylo shrnuto, že v praxi může text běžně prezentovaný jako úvodník mít podobu čistě žánrového úvodníku, editoriale, fejetonu či komentáře, případně kombinace některých nebo všech zmíněných.

V části přibližující anglickou stylovou normu byl vysvětlen rozdíl mezi tradičním a moderním přístupem k definici stylů a tedy i žánrovému zařazení. Zatímco tradiční řazení podle Galperina je do značné míry srovnatelné s českou stylovou normou, tedy s teorií o funkčních stylech, v moderním pojetí se stylistický systém orientuje spíše podle konkrétní komunikační situace. Pojetí podle Crystala a Davyho tvoří určitý přechod mezi tradičním a moderním přístupem. Vymezeny byly dále pojmy publicistický a žurnalistický styl, na jejichž pomezí se dle Galperina a Nayera žánr *editorial* v anglickém diskurzu nachází. Samotný útvar je podle se podle nich obdobně jako v českém diskurzu vyznačuje svým názorovým aspektem a apelem na čtenářovy emoce.

Co se týče teoretického exkurzu o překladu publicistického stylu, jeho signifikantním faktorem je složitost převodu expresivity a zachování autorem původně zamýšlené funkce. Translatologové však zdůrazňují nejen důležitost funkce, ale především schopnost překladatele přizpůsobit text cílovému diskurzu natolik, že pro čtenáře bude text působit přirozeně.

V praktické části byly nejprve představeny tři česky psané úvodníky z týdeníku *Reflex*, na nichž byly analýzou jednotlivých úrovní jazyku ukázány typické prvky tohoto žánru, mezi kterými se hojně vyskytovalo použití metafor a hyperboly. Zajímavou součástí tohoto výzkumu se ukázaly být implicitní prostředky používané v diskutovaných textech, jakou byly například narážky na mimotextový kontext

nebo ironický tón autora. Tato oblast by v budoucnu nepochybně mohla být rozpracována hlouběji.

V rozboru anglicky psaných *editorials* se objevovaly znaky podobného typu, především v lexikálně-sémantické úrovni, kde byla expresivita vsutku výrazná. Na rozdíl od česky psaných textů bylo možno prozkoumat i fonetickou rovinu z hlediska výskytu aliterace. V obou diskurzích se objevovalo lexikum s konotační hodnotou, které je pro názorové texty typické a jeho primární funkcí je emocionální odezva čtenáře.

Pro diskutovaný žánr se ukázala být zcela zásadní orientace čtenáře v kulturním a společenském kontextu, na který byly směřovány přímé či nepřímé odkazy autora, a bez kterého je sníženo naplnění zamýšlené funkce, případně se text stává pro příjemce nesrozumitelným.

Překladatelská analýza vyzdvihla z rozebíraného textu problematické či sporné úseky a pokusila se prezentovat příčinu jejich vzniku, případně navrhnout adekvátnější řešení. Nejvýraznější slabinou překladu byla v některých úsecích nemožnost převést plné znění a tedy i dopad expresivní formulace, která je pro žánr typická. V jiných případech se naopak překladatel rozhodl využít expresivní lexikum na místech, kde autor výchozího textu preferoval neutrální lexikum. V cílové verzi se tak čtenářova pozornost, kterou použití expresivity přitahuje, přesunula z původně zamýšlených částí do zcela odlišných, což mírně posouvalo význam a celkový efekt textu. Jako sporná byla vyhodnocena překladatelská strategie vynechání určitých částí textu. Příčinou tohoto jednání byly pravděpodobně odkazy na konkrétní znalosti výchozího diskurzu, které se u příjemce v českém mediálním prostředí nepředpokládají. V tomto případě je takový zásah pochopitelný, nemění-li ovšem vyznění textu. Nicméně v dalších případech překladatel ponechal nevysvětlené odkazy k faktům či událostem, které v českém diskurzu nepatří mezi všeobecné znalosti. Vystává tedy otázka, podle jakých kritérií bylo stanoveno, které informace budou z textu odstraněny a které v něm zůstanou.

Celkový výsledek by mohl v mnoha aspektech působit na cílového čtenáře nepřirozeně až rušivě. Tato situace nastala i přes fakt, že byl text publikován na seriózním internetovém serveru a je překladem oficiálním, tudíž se od překladatele očekává vysoká míra profesionality. Příčinou vzniku problematických částí jsou s velkou pravděpodobností časové nároky, které jsou kladeny na překladatele žurnalistických textů z důvodu naplnění požadavku aktuálnosti. Toto je zesíleno v prostředí internetového zpravodajství a publicistiky, kde je tok informací rychlejší než v klasických médiích typu rozhlasu, televize nebo tištěných periodik.

SUMMARY

The thesis deals with the topic of journalistic genres *úvodník* and *editorial* in the Czech stylistic form and the editorial in the English stylistic norm. These are being depicted from the stylistic and from the translational point of view and later presented in the chosen exemplary texts.

The theoretical part of the thesis focuses on the definitions of the discussed terms. In the Czech discourse we talk about the functional styles, which can be parted into two distinct ones- the newspaper writing style (*zpravodajství*) and publicistic style, which in this hierarchy represents the narrow sense of the term (*publicistika v užším smyslu*). The genres called *úvodník* and *editorial* are being located in the publicistic style (in the narrow sense) by most of the authors. There is a level of ambivalence in the definitions of these terms, *úvodník* is described as a type of text that represents the author's or the editorial office's opinion, informs about the news of the day and simultaneously persuades and appeals to the reader's emotions. *Editorial* on the other hand refers to the content of the issue or of the medium.

In the traditional concept of the English stylistics (represented in this thesis mainly by Galperin and partly by Crystal and Davy) we can discover a similar approach with the differing aspect in locating of the editorial, which is on the border of the two styles – newspaper and publicistic style. The modern approach focuses closely on the communication act and the texts are defined by it. Harcup differentiates subdivisions of the term *journalism*, which are *news* and *features*. The definition of the genre is very similar to the definition of *úvodník*, it is an opinion piece aiming to persuade the reader about the one right view by setting subjective arguments and appealing to the reader's emotions.

The translation of this style is of the complicated ones because of the use of the expressivity, idioms, wordplays etc. and also because of the requirement for the reader to be aware of the context to which the author directly or indirectly refers.

The practical part of the thesis proved the validity of the theoretical background in the mentioned examples from the Czech weekly *Reflex* and the British daily *The Guardian* (or its Sunday issue called *The Observer*) and presented the differences between the separate discourses. For example it was pointed out that unlike the Czech, the English discourse uses the phonetical features of the text as well as the lexical–semantic or stylistic features. Both of the discourses use a significant quantity of irony and out-of-text references.

In the other section of the theoretical part a Czech translation of the English editorial was presented and analysed. The analysis proved, that probably because of the time requirement of the internet news production the quality of the text. The main problem of the translations is the impossibility of the perfect transfer of the English context to the Czech discourse and also the

translation of the expressivity, of course. In the analysis all of the problematic or controversial parts are selected and the possible reasons for their occurrence are explained, in some cases a more suitable solution is presented.

The aim of the thesis was to define the discussed genres in the relevant discourse and to prove and present them in the practical part. Also to demonstrate how the differences in the stylistic norms of the two discussed discourses influence the process of translation. In the set range of the bachelor thesis these goals were achieved to the author's satisfaction, however, there is still a lot of potential for the future deeper research of the individual aspects of the topic.

ANOTACE

Autor: Barbora Hrabalová

Katedra: Katedra anglistiky a amerikanistiky FF UPOL

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Zehnalová, Ph.D

Rok obhajoby: 2013

Název česky: ÚVODNÍK A *EDITORIAL* V ČESKÉ A ANGLICKÉ STYLOVÉ NORMĚ S DŮRAZEM NA PROBLEMATIKU PŘEKLADU

Název anglicky: *ÚVODNÍK* AND EDITORIAL IN CZECH AND ENGLISH STYLISTIC NORM WITH EMPHASIS ON THE TRANSLATION

Počet stran (včetně příloh): 72

Počet znaků (bez příloh): 91 746

Počet znaků (včetně příloh): 124 679

Klíčová slova v ČJ: publicistika, úvodník, editorial, překlad, žurnalistika, expresivita

Klíčová slova v AJ: publicistic style, editorial, translation, journalism, expressivity

Anotace v ČJ: Práce se zabývá pojetím stylistického zařazení a definicí žánrů úvodníku a editorial v české stylové normě a žánru *editorial* v anglické stylové normě. Mimo stylistického přístupu zmiňuje v teoretické části také problematiku překladu diskutovaného útvaru. V praktické části pak rozebírá konkrétní příklady zvoleného žánru a předkládá analýzu publikovaného překladu anglicky psaného *editorialu* do české podoby.

Anotace v AJ: The thesis deals with the concept of the stylistic classification and the definition of the genres *úvodník* and *editorial* in the Czech stylistic norm and the genre *editorial* in the English stylistic norm. Apart from the stylistic approach it also presents the theoretical part about the translation of the discussed unit. In the practical part it depicts the specific examples of the chosen genre and presents the analysis of the translation of the English written *editorial* to the Czech version.

POUŽITÁ LITERATURA

BEČKA, Josef Václav. *Česká stylistika*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992.

BIELSA, Esperança – BASSNETT, Susan. *Translation in Global News*. [E-book]. Taylor & Francis e-Library, 2008.

CRYSTAL, David – DAVY, Derek. *Investigating English Style*. London: Longman, 1973.

GALPERIN, Il'ja Romanovič. *Stylistics*. Moskva : Vysšaja škola, 1971.

HARCUP, Tony. *Journalism : Principles and Practice*. London ; Thousand Oaks ; New Delhi : Sage Publications, 2004.

HERBERT, John. *Journalism in the digital age : theory and practice for broadcast, print and on-line media*. Oxford ; Auckland ; Boston : Focal Press, 2001.

JÍLEK, Viktor: *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010

MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011.

NAYER, V.L., „Newspaper Style“ In: GALPERIN, Il'ja Romanovič. *Stylistics*. Moskva : Vysšaja škola, 1971, s. 306-318.

OSVALDOVÁ, Barbora – HALADA, Jan a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 3. rozš. vyd. Praha: Nakladatelství Libri, 2007.

ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1980.

ZEHNALOVÁ, Jitka. Překlad a hodnocení jeho kvality. In: KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010

Zdrojová periodika

HAMŠÍK, Ivan. Antiklausovské šílenství: co takhle všechny vězně popravit? *Reflex*. Praha: Ringier 2013, 02, 3.

HAMŠÍK, Ivan. Nebojte se komunistů, bude legrace! *Reflex*. Praha: Ringier. 2012, 42, 3.

Úvodník. Ježíšek píše do Reflexu... *Reflex*. Praha: Ringier. 2012, 51/52, 3.

Internetové zdroje

The Guardian. Overseas Aid: Robbing Peter to pay for Paul. Dostupné z WWW:

< <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2013/feb/21/overseas-aid-military-cameron>>

The Observer. The new pope needs to rid us of these aberrant priests. Dostupné z WWW:

< <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2013/mar/03/new-pope-vatican-cardinal-crisis>>

The Observer. We must all meet the anti-politics challenge. Dostupné z WWW:

< <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2013/mar/03/britain-political-right-war-euroscptic>>

Konzultovaná literatura

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4.vyd. Praha: Portál, 2009.

c 1293

ÚVODNÍK

Antiklausovské šílenství: co takhle všechny vězně popravit?

TOTO JE ÚVODNÍK, se kterým - jak se zdá - nebude vůbec nikdo souhlasit.

A co hád: pravděpodobně ho nebude ani nikdo číst. Podle všech dostupných údajů totiž s Klausovou amnestií nesouhlasí až 95 procent Čechů.

Chci říct, že Klausova amnestie je pozitivní skutek a celosvětová pozdvižení, které vyvolala, nepochopitelné.

Patří ke společenskému bontonu zastávat názor, že amnestie je zločin a Klaus gauner. Smutné, že zjevně v době, kdy se názory nedají podložit argumenty, protože než se k nim dostanete, jste za hřupa, bíba nebo pitomu a nikdo už vás neposlouchá.

Podle všeobecně převládajícího mínění křížují zemi zdivočelé bandy vrahů a recidivistů. Děti by radši neměly vycházet z domu, a co není pod zámekem, s tím se rozlučte. Všichni tuneláři, kteří rozkradli zemi, jsou teď na koni, a kdo si nenakradl, okradl rodinu. Poctiví občané jsou za hlupáky.

Tak začneme po pořádku. Amnestie je projev velkorysosti a odpuštění. Máte s tím problém? Pokud ne, asi se shodneme, že amnestovat nelze vzorné a bezúhonné občany. Jinými slovy, je komicke se pohoršovat nad tím, že amnestie se dotkla trestně stíhaných osob.

Klausův pardon se týká těch nejlehčích trestných činů, jejich sazba je do jednoho roku. Opravdu si někdo myslí, že ve vězení sedí vrazi a recidivisté odsouzení na jeden rok?

Opravdu nám vadí, že se jako výjimečné gesto odpustí někomu podmíněný trest za neúmyslný trestný čin? Veřejně prospěšné práce?

Velkou roli hraje rovněž pokrytectví skryté pod praporem korektnosti. Míra averze je nepochybně způsobena antiromskou náladou společnosti, neboť propuštění byli i Romové. Jen to nelze vyslovit nahlas, proto s tím není ani možné polemizovat.

Klaus evidentně udělal chybu v tom, že amnestoval i obviněné, jejichž proces se táhne déle než osm let, a právem je za to kritizován. Korupční kauzy jsou pro společnost citlivé a odpuštění v tomto případě není na místě. I na tom však lze najít pozitivní aspekt: jak jinak říct soudům a policii, že proces trvající deset let není normální?

Kritičtí říkají, že vlekloucí se soud je často způsoben obstrukcemi obviněných. Prosim vás, přece nemůžete po lidské bytosti chtít, aby se vehemenně domáhala uvěznění. Je asi přirozené, že obviněný klade odpor a brání se. Ovšem od toho jsou policie a soudy, aby obstrukcím zabránily. Na lidi, kteří se soudu vědomě vyhýbají, utíkají nebo se skrývají, se navíc amnestie nevztahuje.

Když to shrneme, přijde vám adekvátní reakcí na tuto amnestii požadavek na odstoupení vlády nebo obvinění z velezrady?

Nenávist vůči Klausovi dosáhla takové míry, že kdyby prohlásil: „Voda teče,“ milión Čechů podepíše internetovou petici na adrese vodastoji.cz.

Je nepochybné, že na konfrontační atmosféře společnosti má sám Klaus velký podíl. Rozumným lidem by to však nemělo zabránit v tom, aby uznali, že amnestie je velkorysá, mírná a pozitivní. I kdyby ji vyhlásil Satan.

Pravdu může mít i nesympatický člověk. A spousta lidí by se měla naučit to přijmout jako fakt.

IVAN HAMŠÍK
ŠÉFREDAKTOR

FOTO: PROSTEDIA.CZ

REFLEX 02-13 ◀ 3

ÚVODNÍK

Nebojte se komunistů, bude legrace!

PROŠÍM, PŘESTAŇTE BLBNOUT s balením kufřů. Triumf komunistů přece nemusíme brát nijak tragicky. Než převzeme moc definitivně v parlamentních volbách, vzpomeňte si, jak krásný život můžeme mít.

Rodiny budou častěji pohromadě, protože se nebude nesmyslně pracovat. Víkend zase bude začínat v pátek po obědě.

„Bude práce pro všechny.“ To se udělá tak, že se „zrušená pracovní místa obnoví“, a pokud to nebude stačit, tak se „vytvoří nová“.

Zjednoduší se život pro všechny zvanily, kteří reptají proti politickým stranám a vymyšlejí nový světový řád. Bude jenom jedna strana.

Zcela vymizí existenční starosti, protože „základní životní jistoty pro všechny generace“ budou zakotveny v ústavě.

ODS bezbolestně splyne s KSČM, jelikož mají podobný program: velký stát, hodně úředníků, vysoké daně a boj proti střední třídě. Takzvané symboly ODS se pohodlně vrátí k práci veksláků před obnovenými tuzexy.

Zbavíme se bezradnosti s nepřehlednou nabídkou knih. Každý čtvrtek vyjdou oficiálně tři, s kvalitou garantovanou ÚV KSČM.

Pro živnostníky skončí trápení s podnikáním, daněmi a švarcsystémem. Všechny problémy střední třídy se vyřeší jejím zrušením. Mladé lékaře a učitele prosím, aby napanikařili, budou automaticky zařazeni mezi pracující inteligenci.

Zbavíme se hypotek, protože každý dostane přidělený státní byt. Tim se navíc dočká renesance ve světě tolik oceňovaný panelák. Stát „postaví minimálně 40 000 bytů ročně“.

Přestaneme se vyčerpávat běháním za slevami. Všechny jogurty (které ovšem nebudou k sehnání) budou stát stejně.

Korupce zmizí ze dne na den, protože stát zřídí „veřejné fondy hospodářské rekonstrukce pro strategické řízení veřejných investic“.

Naši zemi přestanou hřdíť montovny cizáckých aut. Vrátime se k tomu, co je nám vlastní: k „chovu skotu a mléčné produkci“.

Konečně se budeme moci vysmát miliardářům. Majetek jim znárodníme a v jejich palácích zřídíme školky a sklady.

Ženy se dočkají rovnoprávnosti v zaměstnání. Jejich mzdy budou stejně nízké jako ty mužské.

Mladí lidé přestanou tápat, protože „KSČM jim pomůže při vstupu do života“.

Děti po dlouhých letech zjistí, jak to vypadá venku, protože internet bude zadarmo a pro všechny, ovšem pouze hodinu denně.

Zbavíme se nervů, jestli nezkrachuje naše cestovní kancelář, zrovna když jsme v cizině. Za prvé už nebudeme v cizině, za druhé se všechny cestovní kanceláře zruší najednou.

Jen do NDR se už bohužel nepodíváme, protože Němci nejsou tak blbí.

*** Tučné pasáže jsou citáty z volebního programu KSČM.

Ivan Hamšík
IVAN HAMŠÍK
ŠÉFREDAKTOR

P.S. Kdo už zapomněl Internacionálu, může si osvěžit paměť na www.reflex.cz/hymna

C 1293

ÚVODNÍK

Ježíšek píše do Reflexu ...

Vážený pane šéfredaktore,

začnu trochu neosobně. Prosim, na tento mail neodpovídejte. Mám úplně zahlcenou poštovní schránku, a kdybych měl jenom čist dopisy, nic pořádného bych neudělal.

Reflex čtu pravidelně, a když jsou ty Vánoce, řekl jsem si, proč bych si jednou něco nemohl přát i já. Proto Vám píšu.

Váš časopis mám předplacený, protože do nejbližší trafiky to mám hrozně daleko. A to je moje první přání: od té doby, co ho roznáší Česká pošta, jsou jen samé problémy. Nemůžete na zákaznickou linku pošty, hodinu jsem čekal na spojení, pak to konečně zvedla úplně vyzněvovaná paní, a když jsem se představil, řekla: „Běžte do hajzlu, na vtipáčky nemám čas.“ A zavěsila.

Libí se mi koláže na obálce od Jana Ignáce Říhy, vyřídte mu to. Mám tady spoustu dopisů z jiných časopisů, že by ho taky chtěli, ale takové dárky ze zásady nenaděluju.

Přál bych si, aby v Reflexu bylo víc reportáží. Psal mi Honza Šibík, že by to taky chtěl k Vánocům. Zval mě na svoji školu focení, ale já bych to k ničemu nevyužil, tak se omlouvám.

Doufám, že Milan Tesař je v pořádku. Proč víc nepíše? Mně to vždycky přišlo vtipné. Píece nemusíte být pořádk tak vážní.

A prosím Vás, kdo to je, ten Holec? Ten až jednou někoho pochválí, to budou Vánoce!

Jen tak pro zasmání: mám tady tisíce dopisů, abych zařídil odvolání Bilka. Já Reflex docela sleduju a myslím jsem, že už pár let není šéfredaktorem. Pak mi tady ale vysvětlili, že jde o nějakého fotbalového trenéra. Mě totiž sport vůbec nezajímá.

Chtěl jsem vám nadělit nějakou inzerci, protože Vás mám vážně rád, ale prý by se to muselo udělat jako sponzorský dar. Tak to máte u mě na horší časy.

Asi chápete, že od jisté doby se o politiku ze zásady nezajímám. Tak jenom vyřídte Bohouši Pečinkovi, že s tím Rathovým vinem mně to přišlo úplně trapné.

Ještě poslední přání. Myslíte, že by mi mohl Jiří X. Doležal nadělit něco pod stromček? Jen prosím, ať to neposílá poštou.

Přeju hezké svátky a těším se na další rok s Reflexem!

J. M.

C 1293

REFLEX 51/52-12 ◀ 3

Příklad 4

Overseas aid: robbing Peter to pay Paul

Security and aid are connected in fragile states, but it does not follow that you can take money from one and give it to the other

The prime minister's remarks on aid and security this week were a typically Cameronian mishmash, one part good sense, one part fudge, and one part appeasement. He is absolutely right to say that security and aid are intimately connected in fragile states, and that you can't have one without the other. He is fudging when he suggests that some military costs could reasonably be transferred from the military budget to the aid budget, effectively cutting the aid money he had solemnly promised to preserve while boosting funds for the armed forces. And he is appeasing when he offers these thoughts to the strident constituency in his party's ranks which is indifferent or actively hostile to overseas aid but enthusiastic about military spending.

The prime minister is playing politics in the hugely complex area of aid, an area which all the parties had agreed to insulate as far as possible from financial vagaries however they arose. Currencies in the rich countries go up and down, growth rates spurt or falter, but poverty, conflict and underdevelopment need consistent attention. That was the rationale for ringfencing the aid budget as well as for sticking with an international target for overall aid spending that most other countries seem to have quietly abandoned, and, to be fair to David Cameron, he has so far honoured his commitment to both – in the face of considerable pressure.

The trouble with Mr Cameron's new position is that it brings with it the prospect not just of one slippery slope but of a whole vista of slipperiness. Just because things are connected it does not follow that you can take money from one activity and give it to another. The British military on occasion performs services that, when things go right, create the secure and stable conditions in which aid can be effective. No use building a school if it will be blown up the next day, or a road if it will be mortared as soon as it is finished. No argument about that. But why should the military in effect be paid for these duties out of another ministry's budget? It could equally well be argued that aid programmes, again when things go right, sustain the military, helping them to move from combat to containment and finally to go home with a sigh of relief. Should the military therefore hand over chunks of money to the Department for International Development (DfID) or make a really big donation to Oxfam?

Of course not. Equally, you might say that because it is easier to educate children if they are healthy, the Department for Education should pick up some of the Department of Health's budget. Such argument doesn't make sense: it makes for muddle.

There are some deeper questions here. Mr Cameron seems to be proposing that this transfer of funds be accomplished by building up what is called the "conflict pool", which is jointly managed and funded by the Foreign Office, the Ministry of Defence and DfID. The pool was set up in 2009 with the admirable intention of achieving better co-ordination on the ground in fragile states. One difficulty has been that the conflict pool has not done that well. A recent Independent Commission for Aid Impact evaluation was very critical of its effectiveness, its ability to monitor results and its value for money. Another is that co-ordination of this kind risks reducing the essential distance which aid agencies and non-governmental organisation need to put between themselves and the military if they are to stay politically neutral and to safeguard their staff.

Mr Cameron was off the cuff when he spoke on these matters in India. He may have in mind nothing more than a bit of borrowing at the edges, or he may be thinking of lifting a cool billion off DfID to meet the coming shortfall in the military budget. The record of recent western intervention and aid is at best spotty. It needs rethinking at a more fundamental level than the purely financial. But if resources do need to be reassigned, there are rather more honest ways of opening up a debate than the one Mr Cameron has chosen.

Příklad 5

The new pope needs to rid us of these aberrant priests

How the Vatican addresses this crisis will define the Catholic church's role in the modern world

Two venerable national institutions have been engulfed in recent weeks by allegations of inappropriate sexual behaviour by senior officers. One of them is trying to reassure victims that it is taking their concerns seriously. The other is the Catholic church in Scotland.

The *Observer* last week revealed that three priests from the archdiocese of St Andrews and Edinburgh and one ex-priest had made an official complaint to the Vatican stating that they had been subjected to "inappropriate" advances by their boss, Cardinal Keith O'Brien, the most senior Catholic churchman in Britain. Since then, the response of the Scottish Catholic hierarchy has been lamentable. When asked why the cardinal had failed specifically to deny the allegations, the church's spokesman in Scotland claimed that O'Brien did not know what he was being accused of. Yet a few days earlier the *Observer* had provided him with details of the complaints before we published the story.

Rather than offer help and spiritual guidance to the four men, there has been barely concealed hostility and calls for the men to "out" themselves.

Nor can these incidents be examined in isolation. The frequency with which stories of aberrant sexual behaviour within the Catholic clergy throughout the last 40 years have occurred suggests that the church has a systemic problem.

At its best, the Catholic church contributes greatly to the spiritual, cultural and political life of Britain. As such, its pain is felt by many beyond its spiritual jurisdiction. There are those, on the other hand, who seek nothing other than the removal of every vestige of Christianity from public life. Yet such a view ignores the priceless work that all of the churches carry out within our most excluded and deprived communities.

How the new pope addresses this serious problem will define his church's role in the modern world. If he chooses not to lance the boil, then what authority the church still possesses to influence the turbulent affairs of humanity will simply evaporate.

Příklad 6

We must all meet the anti-politics challenge

The time has come for citizens and leaders alike to engage with the political system

For a generation, the economic consensus has been that, for capitalism to deliver the growth and living standards that make it legitimate, state activity has to be as minimal as possible, leaving business and finance to spearhead economic dynamism themselves. But the programme has not worked. The deregulated financial system, left to itself, created a first-order financial crisis, and now western economies are stricken with an enormous overhang of private debt.

But governments, anxious that public debt must not grow either – despite the fact that it was private debt that created the crisis – have no programme to offer their electorates jobs, rising living standards and a better tomorrow. Instead, there is grinding austerity and no promise of a fairer, more dynamic economy and society at the end of it all; rather a future in which the elites continue to corner power and personal fortunes, insulating themselves from the hardships of others. It is a crisis of capitalism and of democracy, as acute in Britain as anywhere else in Europe.

The common thread between the byelection vote in Eastleigh, in which the coalition partners saw their vote haemorrhage to the insurgent Ukip, and the general election result in Italy, where Beppe Grillo's anti-politics Five Star Movement won 25% of the vote, is that voters across Europe are plumping for the anti-system party. One exit poll at Eastleigh showed that three-quarters of voters were unhappy with the parties at the moment and 83% with their party of choice. Exiting Europe or clamping down on immigration were less the issue than more generalised anti-political establishment anger, albeit one with a rightwing bias.

This is dangerous. Britain has historically resisted the temptations of political extremism, but largely because for most of the last century its economy, even if disappointing, has been resilient, while its political system has enjoyed widespread legitimacy. Fascism, communism and extremist anti-politics sentiment surface in European countries like Italy, Russia or Spain – but not here.

But with output still 4% below its peak in the second quarter of 2008, the most prolonged period of depressed output since the 19th century, and living standards for the bottom half of the population being squeezed with no prospect of let-up until the end of decade, economic resilience is fading fast. If the political mainstream parties cannot devise a viable response, and quickly, then Britain – like Italy – could find itself overshadowed by the nihilism of an insurgent anti-politics party.

It is in the Conservative party that the crisis of ideas and values is initially and most forcefully playing itself out. For today's crisis is a potentially mortal threat to a party of the mainstream political right, especially in a country where a populist centre-right press embraces Ukip-lite policies along with a soft Tea party agenda as the solution to Britain's ills. Conservative associations around the country, fed this diet daily, offer a firm political base for the factions in the Tory party that variously argue for what party vice-chair Michael Fabricant calls a less muffled Tory voice but one grounded in clear Tory values and principles.

However, the open question is what those Tory values and principles are, and most importantly whether they work as an appropriate response to the capitalist crisis through which we are now living. In the 1930s, faced by a crisis on a similar scale, the Tory party was unashamedly pragmatist – proactively using the state to reorganise industries and directing bank lending. The British economy recovered to peak levels of output after four years in 1933 and grew strongly over the rest of the decade. Those are not the Tory values and principles to which Mr Fabricant and the vigorous factions on the right of today's party appeal.

Instead, they argue that the problem with the past 30 years, along with the stagnation that has followed, is that a Thatcherite, anti-European, minimal government programme has not been prosecuted with enough vigour. The response to economic stagnation is not to re-examine the whole approach to managing the economy but, rather, to reinforce the case for more austerity, more spending cuts, more assaults on so-called "red tape", more vigorous controls on immigration, more tax cuts for rich "wealth generators", more disengagement from the economy by government and exit from the EU.

Reinforcing the very policies that have landed Britain in an economic quagmire is not going to work – nor, as the dwindling Conservative modernisers recognise, do such policies have broad electoral appeal. They reinforce the toxic image of the Tory party.

Rightwing Britain has become an echo chamber, filled with voices booming at each other – but the prospect of a near certain general election defeat in 2015 has enormously raised the stakes. How to avoid or mitigate this fate does not permit compromise. The Tory party is now condemned to go to war – a fight over whether it believes in uncompromising libertarianism and euroscepticism or a more nuanced, pragmatic approach to managing economy and society.

It thus becomes more possible that Ed Miliband could become the next prime minister – albeit heading a government that would quite probably include Liberal Democrats. Such a government will inherit an

economic mess but, more worryingly, no consensus on what to do. Miliband, together with progressive politicians and activists from both parties and beyond, needs to encourage its formation now.

He must confront economic libertarianism and euroscepticism head on and show intellectually and practically why they are wrong. He needs to hasten the opening up of his own party so that it is less throttled by its own traditionalists. He needs to develop a convincing programme of financial and business reform that will lift investment, innovation and productivity in which government and the private sector co-create wealth. This will be a 30-year programme of national renewal. It will require intellectual conviction, powerful argument, smart policies and a strong coalition of interests, backed by the best in business and finance.

Mr Miliband has a mere 18 months to prepare: nor can he be expected to do this alone. If we want political parties that work, rather than rising votes for anti-politics parties, then a responsibility falls to citizens to step up to the plate. Parties are partnerships, too. The time has come for the best to engage with the political system. If that fails, then Britain really will be lost.

Editorial: Margaret Thatcher ruled – and she divided

What began as an asset turned into a liability as she appeared to lose touch

More than two decades have passed since a tearful Margaret Thatcher left 10 Downing Street for the last time as Prime Minister. There were those who mourned and those who rejoiced, but the significance of that moment escaped no one. The curtain had come down on a premiership that had both defined and transformed this country – for better and for worse. Her twilight years on the fringe of British politics did nothing to change that.

The 1970s seem an age away; not only Britain, but the world, has changed. But the passions she aroused from the day she took office are as live now as they were then. And, for all the improbable tributes through that time - notably her invitation to tea with Gordon Brown after he became Prime Minister – the divide that her 11 years in power had opened up was as sharply in evidence yesterday, when her death was announced, as it is today. Divisions that are still felt in the Britain of today were when she left office. It was a rare epitaph that was not prefaced with the sentiment “like or loathe her”.

Perhaps she understood how divisive a figure she was to become, when she famously quoted the prayer of St Francis after her first election victory, asking that “where there is discord, may we bring harmony”. But the fierce conviction with which she approached her leadership first of the Conservative Party and then of the country – and which so contrasted with the muddle and depressed mood of both – was at once her signal strength and, in the fullness of time, her fatal weakness.

Without the single-mindedness she showed – whether for sound monetary policy or popular capitalism (marketing shares in utilities to first-time investors), or selling off council houses, or, after 1988, combating climate change – she would not have been able to achieve what she did. But there were times when her refusal to compromise at all made her political life harder than it might have been and eventually proved her undoing.

The Falklands war, seen from the perspective of victory, was perhaps her finest hour. But could that war have been avoided if she had not ruled out talks? Was there a way in which the excessively disruptive power of the trade unions could have been diminished without the trauma of the miners’ strike? And might there perhaps have been peace in Northern Ireland sooner? Her supporters would say No; her refusal to yield – after the 1984 Brighton bombing, say – was necessary. Leaving aside

Northern Ireland, perhaps, her detractors would disagree. There is no meeting of minds even today, and a broad seam of bitterness endures close to the surface of British politics.

By virtue of her very ordinary origins – the much-mocked grocer’s daughter – and the fact of being a woman in what was even more of a man’s world than it is now, she could not but be a striver and an outsider. Those career impediments, however, also gave her a very practical understanding of what motivated people – the direct line to Middle England that all her successors have tried to find, with varying degrees of success.

What began as an asset, though, turned into a liability as she appeared to lose touch with the very constituency to which she owed her power. The “poll tax” riot – which forced one of the few U-turns from the lady who wasn’t for turning – showed how far she had become detached from the tax-paying public, whose interests she had so feistily purported to champion. With hindsight, it may be asked whether she did not have a point – as something of the same battle over the balance of local taxation bubbles up again today – but the hostility she provoked was at once the harbinger and proof of her decline.

And very many of the policies with which her name is identified to this day retain the negative aspects for which they were opposed then. Council tax sales depleted the stock of social housing, running up a bill the country is still paying. Popular capitalism produced new shareholders, but new losers, too, when the financial crisis struck. The “Big Bang” that freed trading in the City from many of its constraints can also be seen with hindsight as the genesis of the excesses of the 1990s and 2000s. The de-fanging of the trade unions – among whose beneficial effects was to make new ventures, such as The Independent, possible – also contributed, it can be argued, to the problems of low-wages and low productivity in the largely deregulated economy of today.

Abroad, Mrs Thatcher, as she was always known, was seen in a far less ambiguous light. Throughout East and Central Europe she came to be adored for her high principles and plain-speaking. Her relationships with Ronald Reagan and with Mikhail Gorbachev, on whose reformist credentials she took a risk early on, helped to lay the foundations for the end of the Cold War. But they also gave Britain the sort of global influence that it had not enjoyed, perhaps since the days of Churchill, and – for all Tony Blair’s ambitions – has been unable to command since. Her Euroscepticism was of a piece with her very English Conservatism. Compared with the virulent strain that infects British politics today, however, it seems on the one hand more serious; on the other, almost benign. Europe was nonetheless the party quarrel that brought her down.

For 11 years, Mrs Thatcher dominated Britain and cut a figure on the global stage. And she set the standard for how to wield prime ministerial power. Which is why Tony Blair co-opted her audacious language of change even as he degraded it with spin; why Gordon Brown invited her to tea, and why David Cameron must watch his back over Europe in the Thatcherite shires. But it says much about her domestic legacy that, while Thatcherism is an acknowledged creed, she herself has no philosophical or political heir. David Cameron was careful early on to distance himself from her statement that “there is no such thing as society”.

And while the Britain she so unwillingly ceased to lead in 1991 is a very different country in 2013, many of the battles she fought – whether over taxation, or deregulation, or labour relations, or to protect British sovereignty in Europe – are issues again today. That may be a measure of her prescience, but it also reflects the constraints that even the most forceful and courageous politician faces in trying to effect change in a democracy.

Margaret Thatcher in her heyday offered a one-woman lesson in leadership. But the British – as so often – proved stubbornly, admirably even, reluctant to be led.

Původní verze překládaného článku na serveru Presseurop

Iron Lady's enduring legacy

From crushing Britain's trades unions to defeating the Argentine military in the Falkland Islands, Margaret Thatcher's 11-year reign triggered seismic changes in the economic and political landscape of the country. Her long-lasting legacy will continue to be debated.

More than two decades have passed since a tearful Margaret Thatcher left 10 Downing Street for the last time as prime minister. There were those who mourned and those who rejoiced, but the significance of that moment escaped no one. The curtain had come down on a premiership that had both defined and transformed this country – for better and for worse. Her twilight years on the fringe of British politics did nothing to change that.

The 1970s seem an age away; not only Britain, but the world, has changed. But the passion she aroused from the day she took office are as live now as they were then. Divisions that are still felt in the Britain of today was when she left office. It was a rare epitaph that was not prefaced with the sentiment “like or loathe her”.

Perhaps she understood how divisive a figure she was to become, when she famously quoted the prayer of St Francis after her first election victory, asking that “where there is discord, may we bring harmony”. But the fierce conviction with which she approached her leadership first of the Conservative Party and then of the country – and which so contrasted with the muddle and depressed mood of both – was at once her signal strength and, in the fullness of time, her fatal weakness.

Without the single-mindedness she showed – whether for sound monetary policy or popular capitalism (marketing shares in utilities to first-time investors), or selling off council houses, or, after 1988, combating climate change – she would not have been able to achieve what she did. But there were times when her refusal to compromise at all made her political life harder than it might have been and eventually proved her undoing.

Dále je vložen odkaz na zbytek textu na serveru *The Independent*

Trvalý odkaz Železné lady

Od likvidace britských odborů až po porážku argentinské armády na Falklandských ostrovech: jedenáctiletá vláda Margaret Thatcherové vyvolala v britském hospodářství i na politické scéně zemětřesení. O jejím odkazu se bude diskutovat ještě dlouho.

Od té chvíle, kdy Margaret Thatcherová naposledy jako premiérka v slzách opustila sídlo na Downing Street č. 10, uplynula více než dvě desetiletí. Někteří truchlili, další se radovali, ale význam toho okamžiku nešel nikomu. Zatáhla se opona za premiérstvím, které definovalo i transformovalo celou zemi – k lepšímu i horšímu. Ani její další roky na periferii britské politiky na tom nic nezměnily. Dnes se nám 70. léta zdají dávnou minulostí. Změnila se nejen Británie, ale celý svět. Ale vášně, které vyvolávala ode dne, kdy se ujala svého úřadu, jsou dnes stále stejně živé. Rozdělení společnosti je v dnešní Británii podobně citelné, jako v den, kdy úřad opustila. To byl jeden z mála epitafů, který nepředchází přístupu „buď ji milovat, nebo nenávidět“.

Možná, že sama chápala, jak moc její osobnost bude jednou rozdělovat, když po svém prvním volebním vítězství parafrázovala modlitbu svatého Františka, prosíc, „abych spojovala, kde je hádka“. Ale urputné přesvědčení, s nímž přistupovala ke svému vládnutí – nejprve v čele Konzervativní strany a posléze státu – a které tak kontrastovalo s nepořádkem, v němž se stát i strana nacházely, bylo kdysi symbolem její síly a po určité době zase její osudové slabosti.

Vysmívaná dcera hokynáře

Všeho toho, co se jí podařilo, by nebyla schopná dosáhnout bez svého odhodlání, které dávala jasně najevo – ať už šlo o zdravou měnovou politiku, lidový kapitalismus (prodej podílů ve veřejných službách prvoinvestorům), výprodej sociálního bytů, či po roce 1988 boj s klimatickými změnami. Ale byly chvíle, kdy její odmítání jakéhokoliv kompromisu její politický život zbytečně ztěžovalo a nakonec jí přivedlo zkázu.

Válka o Falklandy byla z vítězného pohledu jejím vrcholem. Ale nedalo se té válce zabránit, kdyby nevyloučila mírové rozhovory? Neexistoval způsob, kterým se příliš rušivý vliv odborů nedal omezit bez traumatu hornické stávký? A nemohl náhodou nastat mír v Severním Irsku dříve? Její zastánci by řekli „ne“. Její odmítnutí ustoupit – po pumovém útoku v Brightonu v roce 1984 – bylo podle nich

nutné. Její odpůrci by – možná s výjimkou Severního Irska – nesouhlasili. Shoda o tom zkrátka nepanuje dodnes a široká jizva hořkosti stále přetrvává velice blízko povrchu britské politiky. Díky svému velice prostému původu – hojně vysmívané dcery hokynáře – a skutečnosti, že byla ženou v tehdy ještě mužštějším světě než je dnes, nemohla nebýt bojovnicí a outsiderem.

Pevné principy a přímocharost

To, co bylo nejprve kladem, se ukázalo posléze přítěží, když ztratila kontakt i s voliči, kterým vděčila za svou moc. Nepokoje proti „dani z hlavy“ – které donutily lady k jednomu z mála obrátů o 180 stupňů – ukázaly, jak moc se vzdálila daňovým poplatníkům, jejichž zájmy dříve tak odvážně bránila.

Řadě opatření, které se do dnešního dne spojují s jejím jménem, zůstává negativní nálepka, kvůli níž byly kdysi pod palbou kritiky. Prodej městských bytů vedl ke snížení dostupnosti sociálního bydlení, na což stát doplácí dodnes. Lidový kapitalismus rozšířil řady akcionářů, ale po úderu finanční krize také ztroskotanců. Na „Big Bang“, který osvobodil obchodování na City od řady omezení, se lze s odstupem dívat jako na prvopočátek excesů z 90. let a po roce 2000. Oslabení odborů – mezi jehož kladné dopady patří možnost založení nových podniků, jako třeba *The Independent* – také nesporně přispělo k problémům nízkých mezd a nízké produktivity v dnešní do velké míry neregulované ekonomice.

V zahraničí byla Thatcherová vnímána v mnohem méně protichůdně. V zemích střední a východní Evropy byla zbožňována pro své pevné principy a přímocharost. Její vztahy s Ronaldem Reaganem a Michailem Gorbačovem, na jehož reformismus vsadila hned zkraje, pomohly přispět k ukončení studené války. Také daly Británii globální vliv, kterému se země netěšila možná od dob Churchilla, a – přes všechny ambice Tonyho Blaira – na něj už nikdy nenavázala. Její euroskepticismus šel ruku v ruce s jejím anglickým konzervatismem. Ve srovnání se záštiplným proudem, který zachvátil dnešní britskou politiku vypadá na jedné straně mnohem seriózněji a na straně druhé téměř neškodně. Nicméně to byla právě Evropa, kdo ji zlomil vaz.

Lekce vůdcovství

Thatcherová dominovala Británii jedenáct let a dojem udělala i na světové scéně. A nastavila standard, jak zacházet s pravomocemi předsedy vlády. Ale o jejím odkazu na domácí politické scéně hodně vypovídá skutečnost, že ačkoliv je thatcherismus uznávaným přesvědčením, baronka sama nemá žádného filosofického či politického dědice. David Cameron se obezřetně brzy distancoval od jejího výroku, že „nic takového jako společnost neexistuje“.

A ačkoli je Británie, kterou proti své vůli přestala vést v roce 1991, v roce 2013 zcela jinou zemí, je řada bitev, které vedla – ať už kolem zdanění, deregulace, vztahů s odbory či ochrany britské suverenity v Evropě – dnes stále tématem. To může být měřítkem její prozíravosti, ale také to vypovídá o překážkách, kterým čelí i ten nejsilnější a nejodvážnější politik snažící se prosadit v demokratickém zřízení nějakou změnu.

Margaret Thatcherová na vrcholu své slávy předvedla lekci ve vůdcovství. Ale Britové – jak už tomu často bývá – se ukázali být tvrdohlavě, ba až obdivně, neochotní nechat se vést.

.....

Překlad: **Pavel Bartůšek**